

KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNY

SZERKESZTI

MAGYARY ZOLTÁN

A munkaközvetítés reformja előtt CSIZMADIA ANDOR

New York város közszolgálati rendszere VECSEKLŐY JÓZSEF

Könyvszemle

Móra Mihály: Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései (Martonyi János). — Koellreutter Oitó két könyve Japánról (Drágffy Miklós).

Tudomány és élet

Az Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyona (K. S.). — A határozathozatal kötelessége újabb jogfejlődésünkben. (K. S.). — Az összes közterhek megoszlása 1938-ban (Lovász János). — A tengeritermelés irányításának alapvetése Olaszországban. — Anglia közigazgatási beosztása. — Olaszország közigazgatási beosztása. — A városigazgatói rendszer Irországban (Göbel József).

K I A D J A A

MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET

B U D A P E S T

1 9 4 1

Egyes szám ára 1.— P

KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNY

MEGJELENIK ÉVENKÉNT TIZSZER.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET, BUDAPEST, IV., PÁZMÁNY PÉTER-TÉR 1.

I. EMELET, 116. SZ. — TELEFON: 184—623.

TARTALOM

	Oldal
A munkaközvetítés reformja előtt. CSIZMADIA ANDOR	365
New York város közszolgálati rendszere. II. Minősítés VECSEKLŐY JÓZSEF	374
Könyvszemle	380
Móra Mihály: Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései (Martonyi János). — Koellreutter Ottó két könyve Japánról (Drágffy Miklós).	
Tudomány és élet	384
Az Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyona (K. S.). — A határozathozatal kötelessége újabb jogfejlődésünkben. (K. S.). — Az összes közterhek megoszlása 1958-ban (Lovász János). — A tengeritermelés irányításának alapvetése Olaszországban. — Anglia közigazgatási beosztása. — Olaszország közigazgatási beosztása. — A városigazgatói rendszer Irországban (Göbel József).	

E szám munkatársai:

Csizmadia Andor dr. városi tanácsnok (Kolozsvár) — *Vecseklőy József dr.* a belügyminisztériumba beosztott szfőv. tanácsjegyző — *Martonyi János dr.* egyetemi tanár (Kolozsvár) — *Drágffy Miklós dr.* az igazságügyminisztériumba beosztott törvényszéki bíró — *Karcsay Sándor dr.* bírósági jegyző — *Lovász János dr.* a Magyar Közigazgatási Intézet tanársegéde — *Göbel József dr.* szfőv. üzemi segédtitkár.

A **Közigazgatástudomány** évi előfizetési ára 10 pengő. Jogi személyek, könyvtárak, intézetek részére évi 24 pengő. Az előfizetési ár félévi részletekben is fizethető. Póstatakarékpénztári csekk számla száma: 36.111.

FELELŐS KIADÓ: MAGYARY ZOLTÁN.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.

A nyomdáért felelős: Mészáros József.

A MUNKAKÖZVETÍTÉS REFORMJA ELŐTT.

Gortvay György, az Állami Munkaközvetítő Hivatal most közreadott 1940. évi jelentésében a munkaközvetítő tevékenységnek nemcsak az elmúlt évek, sok esetben 1925. évig visszamenő adatait közli, hanem a munkaközvetítés kérdésének régóta szükségletként jelentkező reformjára átgondolt és a tárgy egész teljességét felölelő javaslatot is tesz. A szerző az Állami Munkaközvetítő Hivatal igazgatója, ki nemcsak gyakorlati, hanem elméleti téren is a magyar munkajog egyik legkiválóbb ismerője. Az általa kifejtett alapelvek bizonyára alapul szolgálnak a kormány által legutóbb bejelentett s jelenleg a szakminisztériumok előtt fekvő törvénytervezethez. Szükségesnek látjuk ezért, hogy a munkaközvetítés reformjával kapcsolatban olyan szempontokra mutassunk rá, melyeket *Gortvay György* nem, vagy nem eléggé méltányolt s egyúttal rámutassunk olyan szervezési lehetőségre, melynek megvalósítása — véleményünk szerint — gazdaságosabb és eredményesebb reformot hozhatna létre.

I. A rendi időben a munkahely keresése európszerte minden hivatásos közvetítő tevékenység igénybevétele nélkül történt. Az ipar fejlődése hozta létre a munkaközvetítés intézményes megszervezését, amelyben jelentékeny szerepet vittek saját szakmájukra vonatkozóan a céhek. A szakmai szervezetek végzik a gépek megjelenésének és az ipari forradalomnak korszakában is a közvetítést, mellettük azonban helyet kapnak — különösen a cselédhelyszerzés lebonyolítására — magánközvetítő irodák is.

A magyar közvetítés is a céhek jogutódaiként jelentkező ipartársulatok feladata lett, mely tevékenységet az 1884 : XVII. t.-c. alapján létesült ipartestületek is felvették programjukba. A szervezkedő gyári munkásság ezzel a kisipari közvetítéssel párhuzamosan szakszervezeteiben szintén igyekezett magához ragadni e feladatkört, melynek eredményeképpen 1905-ben már 34 szakszervezet foglalkozott munkaközvetítéssel. E tevékenységet kiegészítette a külön gyáripari munkaadói közvetítők működése.

A *hatósági* munkaközvetítés szükségességét nálunk a mezőgazdasági munkáshiány kérdése vetette fel s létrehozta az 1898 : II. t.-c.-kel, illetve végrehajtási rendeleteivel a mezőgazdasági munkaközvetítés hatósági szervezetét, mely a helyi önkormányzatokra támaszkodott. E működés azonban nem volt kizárólagos, mert a mezőgazdaságban is érvényesülhetett az üzletszerű magánközvetítés. Ipari és kereskedelmi vonatkozásban nálunk az első hatósági munkaközvetítő intézet „Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetítő Intézet” néven 1900-ban létesült. Az első lépést a vidéki ipari központok (Pozsony, Temesvár, később Szeged) is követték. Az első intézetek nem voltak sem kizárólag állami, sem városi intézmények, csupán állami felügyelet alatt álló, inkább

társadalmi vonatkozású szervezetek. Csupán a szegedi munkaközvetítő hivatal hozta életre a város. A hivatalok között szervezeti kapcsolat nem állott fenn, előnyük egyéb szervezetekkel szemben csak az volt, hogy ingyenesen közvetítettek, s működésükből kizárták a politikát és osztályharcot.

A hatósági munkaközvetítés intézményes megszervezésével a század eleje óta egyre inkább foglalkoznak nemcsak a szakkörök, de a politikai élet is. Az 1908. évi ú. n. Szerényi-féle ipartörvény-módosítási tervezet községi feladatnak kívánja nyilvánítani a munkaközvetítést. Újabb törvényes rendelkezés mégis csak 1916-ban jön létre (1916 : XVI. t.-c.) az ipari, bányászati és kereskedelmi munkaközvetítés hatósági ellátásáról. A törvény alapján a nagyobb városokat jelölték ki az ipari (kereskedelmi és bányászati) hatósági munkaközvetítés ellátására és pedig e városi munkaközvetítők a díjmentes közvetítést nemcsak saját területükön, hanem ezen túlterjedően is kötelesek voltak ellátni. Két városban: Budapesten és Fiumében állami szervek, 15 városban pedig városi szervek látták el ettől kezdve Magyarországon az ipari hatósági munkaközvetítést. A törvény egy lépés a rendezés felé, de nem gondoskodik sem a mezőgazdasági munkaközvetítésnek az iparival egységes megoldásáról, sem nem szünteti meg a szakszervezeti, szakmai és üzletszerű magánközvetítéseket. Így nem is tud megbirkózni a munkapiac szeszélyeivel, csupán enyhíti a nehézségeket.

A törvény életbelépése óta eltelt negyedszázad alatt többször történtek egységesítési kísérletek. Maga az ipari munkásság sem ellenzi a munkaközvetítésnek *kizárólagos hatósági feladattá* nyilvánítását, miután hasonló módon Anglia már 1906-ban megszervezi köztörvényi alapon a labour exchangeket, Németország pedig az 1922. évi „Gesetz über die Arbeitsvermittlung und Arbeitslosenversicherung“-on keresztül megvalósította a kizárólagos hatósági munkaközvetítés birodalmi hálózatát. Sőt Wilson adminisztrációja ezzel szinte egyidőben életre hívta az Egyesült Államok munkapiacát megszervező szövetségi intézményt. Nálunk részben szakmai, részben hatósági oldalról több tervezet is készült, amelyekből azonban nem lett még törvényjavaslat sem. Csupán 1928. május 31-én jelent meg 85.237/XI—1928. sz. alatt egy rendelet, melyben a kereskedelmi miniszter az ingyenes magán munkaközvetítőket bekapcsolta a hatósági munkaközvetítők tevékenységébe olyképen, hogy kötelezővé tette a magánközvetítők részére a bejelentett munkahelyekről és a jelentkező munkásokról szakmák szerint elkülönített nyilvántartás és a közvetítésekről kimutatás vezetését, melyet minden következő hónap elején az illetékes hatósági munkaközvetítőhöz el kellett küldeni. Sőt ha valamely munkahelyet egy ingyenes magán munkaközvetítő nem tudna azonnal betölteni, köteles lett megfelelő munkás érdekében távbeszélő útján is a hatósági munkaközvetítőhöz fordulni.

II. Mint Gortvay is részletesen kifejti (A m. kir. állami munkaközvetítő hivatal 1940. évi jelentése a munkaközvetítés és a munkapiac állásáról. Budapest, 1941. 28. sk. l.), a magyar munkaközvetítés szervezete ezidő szerint a következő:

1. hatósági, 2. magán munkaközvetítés. A hatósági munkaközvetítésen belül meg kell különböztetni a) az ipari (kereskedelmi, bányászati), b) a mezőgazdasági munkaközvetítést. A magán munkaközvetítésen belül: a) az ingyenes magán, (ú. n. közhasznú) és b) iparszerű közvetítést.

ad. 1. a) Az ipari hatósági munkaközvetítés legmagasabb szervezeti egysége az *Állami Munkaközvetítő Hivatal*, (mely egyúttal ellátja a fővárosban, nemkülönben a budapesti kerületben a hatósági munkaközvetítés teendőit is). Mint a 92.815/1926. IV. K. M. rendelet alapján a hatósági bányászati, ipari és kereskedelmi munkaközvetítés ügyének országos központi főhivatala, hatáskörébe tartozik az alsóbb szervezeti egységek felügyeleti és ellenőrzési joga is. A középfokú szervezeti egységek a *városi hatósági munkaközvetítők*. Székhelyük: Debrecen, Győr, Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Miskolc, Nagyvárad, Pécs, Sopron, Szeged, Szombathely. (Kereskedelmi és iparkamarai székhelyeken s a kamarai területekkel egyező kiterjedéssel létesültek. Kivétel a szombathelyi, mely csupán Vas megyére illetékes). A keleti részek visszacsatolása folytán a visszakerült nagyváradi, marosvásárhelyi és kolozsvári munkaközvetítőket már állami kezelésben szervezték, mivel a román törvény alapján az egységes hatósági kerületi munkaközvetítők állami kezelésben működtek.

A legalsó szervezeti egységek a helyi hatóságok által vezetett és községi *munkaközvetítő gyűjtőhelyek*, melyeknek teendőit városokban a polgármester által megbízott tisztviselő, községekben pedig a községi, illetve körjegyző végzi. E tisztviselők azonban csak mellékesen, más elfoglaltságuk mellett foglalkozhattak munkaközvetítéssel, így működésük csupán névleges.

b) A hatósági munkaközvetítés másik ága az 1898: II. t.-c. alapján megszervezett *mezőgazdasági munkaközvetítés*. Ez eredetileg csupán felsőfokon volt állami szervezet a Budapesten felállított *Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda* által (OGMI), míg középfokon a vármegyei (törvényhatósági városi) hatósági gazdasági munkaközvetítők teendőit a helyi önkormányzatok látták el. A gazdasági felügyelőség megszervezése következtében e teendők ellátói az illetékes vármegyei (városi) m. kir. gazdasági felügyelőségek lettek. (Szorosan véve az ide beosztott munkaügyi tisztviselők). Végül legalsófokon s helyi hatósági gazdasági munkaközvetítő a megyei városokban a polgármester által kijelölt tisztviselő, a községekben pedig a községi, illetve körjegyző.

ad. 2. a) — *Ingyenes magán (közhasznú) munkaközvetítők* azok a magánjellegű munkaadói vagy munkavállalói szervezetek, ill. egyesületek által fenntartott irodák, melyek tevékenységüket legalább is a munkavállalóval szemben díjtalanul végzik. Munkaadói szervezetek Budapesten 10, munkavállalói szervezetek 77, (ebből Budapestre jut 46), egyesületek 43, (ebből Budapestre jut 28) irodát tartanak fenn. b) *Iparszerű* elhelyező irodák, állásközvetítő ügynökségek iparendély alapján működnek s számuk ezidő szerint kb. 120.

III. Kérdés, hogy a jelenlegi rendszer megfelel-e? Eléri-e azt

a célt, amire a huszadik század szociális államának feltétlenül törekedni kell? — A feltett kérdésre csak *nem*-mel felelhetünk. A kimutatott adatok szerint egyes helyeken fellépő szakmunkáshiányok, ugyanakkor szakmunkásaink kivándorlása, az évszaki munkanélküliségek s ugyanakkor a más ágakban munkáshiány ugyanis kétségtelen bizonyítékai annak, hogy a szervezet nem megfelelő, vagy nem működik megfelelően.

Az 1916: XVI. t. c. nem valósította meg a munkaközvetítésnek s a vele kapcsolatos kérdéseknek országosan, azonos irányelvek szerint, intézményesen megszervezni kívánt kapcsolatát. E rendezés a nemzeti munka érdekeinek nem csak azért nem felel meg, mert fenntartotta az ipari és mezőgazdasági munkaközvetítés idő- és célszerűtlen kettősségét, hanem azért sem, mert nem felel meg a munkapolitikával szemben támasztott követelményeknek. Hatásköre nem terjedt ki az összes nem mezőgazdasági munkavállalókra, nem teremtette meg a munkapiac országos hálózatát, nem vetett véget az iparszerű, a keresetszerű munkaközvetítésnek, eggyel több szervet alkotott, de nem a nemzeti munkapiac szervezeti egységét megjelenítő intézményt (v. ö. Kovrig Béla: *Hogy életünk emberibb legyen.* Budapest, 1940. 54. l.)

A szervezet nem hálózta be megfelelően az országot, a legalsó fokú szervezeti egységek működése csupán névleges, s a közép és felső fokú egységek már a hatósági munkaközvetítésben is szétágaznak mezőgazdasági és ipari ágazatokra. A nem hatósági közvetítő tevékenységben még nagyobb a zűrzavar s nincs intézményesen biztosítva az együttműködés. Nem is beszélünk ez utóbbiaknál esetenként fellépő politikai tevékenységről, melyek nem állottak mindig összhangban a nemzet jól felfogott érdekeivel.

A *hatósági szervezet összevonása* tehát feltétlenül indokolt. Ha pedig a hatósági egységes szervezet kialakul, biztosítani kell a munkaközvetítés egész terén az egységet. A társadalmi kisegítés elvét nem szabad figyelmen kívül hagynunk, mert minden új szervezet megalkotásánál valljuk, hogy amit a kisebb közület el tud végezni, azt sohase vonja magához a nagyobb közület. Amit tehát a testületi önkormányzatok vagy más társadalmi szervezetek elvégezhetnek, azt ne vegyék hatósági kezelésbe. Az egész európai munkaközvetítés (a spanyolt kivéve, ahol a munkaalkotmány XIII. szakasza szindikátusok feladatává tette munkaközvetítő hivatalok létesítését, a munkaalkalmak elosztását, a képesség és kereset összhangzásának biztosítását), a hatósági munkaközvetítésen alapul. Már ez egymaga is megfontolásra készítet, de még inkább az, hogy nálunk a rendi testületek — főképen a munkaközvetítést elsőrendű feladatként ellátó munkakamara — nincsenek kiépítve s ha ki is épülnek, a tökéletes összműködést még csak jó idő után lehet teljesen biztosítani. Jövőbeli szervezetre pedig a munkaközvetítés sürgős ügyét lerakni nem lehet.

Míg a hivatásrendi államért küzdő Magyar Szociális Népmozgalomnak az ipar és kereskedelem hivatásrendi kamarája és önkormányzatú munkásteülete felállításáról kibocsátott röpirata. (Közreadja Dr. Radnai Mikes közp. főtítkár) a munkaközvetítést „hivatásrendi közös ügynek” nyilvánítja, a funkciót nem akarja átvenni, csupán az azt ellátó Állami Munkaközvetítő Hivatal irányításában kíván döntő befolyást biztosítani. A meglevő szervek, főképen a munkavállalók szakszervezetei erre egyáltalán nem alkalmasak, mivel a munkavállalóknak még szakmánkénti csoportjait sem tudják összefogni s így a szoros értelemben vett közvetítési tevékenység zavartalan lebonyolítását sem képesek biztosítani. Még kevésbé alkalmasak a közvetítés teljesítésére üzletszerű vállalatok, egyéni vállalkozások, melyekben sem erkölcsi, sem anyagi erők nem állhatnak ez országosan s intézményesen megoldandó kérdés megoldására rendelkezésre.

Marad tehát, mint szervezeti megoldás az egységes hatósági közvetítés, melynek magába kell olvasztania az összes nem hatósági (szakmai, üzleti, vagy egyesületi) tevékenységet.

Más kérdés ismét, hogy a hatósági tevékenység milyen szervezetben működjék? Alkalmas-e rá valamelyik mai szervezet, vagy szükség van-e új szervezet felállítására? Gortvay György javaslata a meglévő állapotból indul ki s az Állami Munkaközvetítő Hivatalra, mint csúcsszervezetre támaszkodva, középső fokon államosítani és kibővíteni kívánja a meglévő hatósági munkaközvetítő hivatalokat. Ezáltal s ezekben az ipari szociálpolitikai szervezeteket egységesítve, e szerveknek az összes munkaügyi feladatokkal való megbízása által olyan alsófokú munkaügyi szervezetet vél kialakíthatónak, mely jórészen pótolná ipari végrehajtó közigazgatási apparátusunk szociális elégtelenségét. (i. m. 189. l.).

Így megmaradna a budapesti Állami Munkaközvetítő Hivatal, mely középfokú (területileg illetékes) tevékenységet is fejtene ki s e mellett az iparfelügyelői kerületek figyelembevételével 17 kerületi munkaközvetítő hivatal létesülne (Sopron, Szombathely, Győr, Szolnok, Budapest, Pécs, Szeged, Miskolc, Kassa, Ungvár, Szatmárnémeti, Debrecen, Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely, Csíkszereda, Székesfehérvár székhellyel). Alsófokú szervek lennének: minden nagyobb iparforgalmú községben, járási székhelyen egy munkaközvetítő hivatali kirendeltség, vagy legalább egy, a munkaközvetítést rendszeres díjazás fejében ellátó, nem kizárólagosan ezzel foglalkozó tisztviselő: a munkaközvetítői megbízott.

Gortvay György tervezete tehát új *államosítást* jelentene, amely ugyan az eddigi szervezetből indul ki, de kiveszi a munkaközvetítés ellátását az önkormányzatok hatásköréből. Való igaz, hogy az önkormányzatok mostohagyermeké volt eddig a munkaközvetítés. A pusztá közvetítési tevékenység, a munkapiac irányítása nélkül, a csupán passzív tevékenység, vagyis a kínálat és kereslet kiegyenlítése nem lehet a mai munkaközvetítés feladata. Viszont az állami kezelésben levő munkaközvetítők sem végeztek a passzív közvetítésnél többet. Az elmúlt idők tapasztalata tehát e két hivatal között nem mutat ki egyik javára sem olyan indokot, mely a mai hatáskör fenntartása mellett a munkapiac javítását csak kis lépéssel is előbbrevinné. Jól látja ezt Gortvay, s ezért a passzív közvetítési tevékenység helyett „az egyes szakmák foglalkoztató képességének ismeretében minden munkahelyet be akar tölteni, a helyváltozás csökkentése érdekében minden keresőképes egyént a maga helyére akar állítani és a társadalom munkerejének számbavétele útján a munkanélküliség elviselhetetlen terhe miatt mindenkinek a munkáját biztosítani”. (Aktív munkapolitika, i. m. 181. l.).

Kérdés azonban, hogy ilyen valóban korszerű feladatkör, illetve tevékenység ellátása szükségképen magával hozza-e a teljes mértékű államosítás szükségességét, vagy meg lehet-e oldani gazdaságosabban és eredményesebben a mostani szervezettel, illetve a szervezet kisebb méretű reformálásával?

Az irányításnak, a felügyeletnek a jelenlegi helyzetben és a jövőben is az Állami Munkaközvetítő Hivatalnál kell maradnia. Szükség van olyan szervre, amely össze tudja gyűjteni az ország minden munkaközvetítőjétől az adatokat, ezáltal állandóan nem-

csak figyelni, de irányítani tudja a munkapiacot s így a munkanélküliség elleni küzdelmet központilag irányítaná. Szükség van olyan szervre, mely a munkaközvetítői hálózat összes szerveit központi szakfelügyelete alatt tartja és vezeti, mely a munkapiac- és bér-statisztikát gyűjti, feldolgozza, közli, szükséghez mérten a munkaalkalomszerzés lehetőségeinek, gazdaságpolitikai irányának, a technikai fejlődésnek, az egyes foglalkozások telítettségének tanulmányozását központilag végzi, országos munkásnyilvántartást létesít, tudományos gyűjteményt szervez, s esetleg központi ifjúságvédelmi hatóságként működik.

Gortvay más tevékenységi körrel is felruházná a központi hivatalt, mint a munkahiány esetére szóló biztosítás előkészítésével, munkaügyi tanácsadói irodák központi szervezésével, melyeket azonban véleményünk szerint nem kellene odaautalni. A munkanélküliség elleni biztosítás igen kétélű fegyver s nincs összhangban a nép és családvédelmi munka törvényhozási elgondolásai-val. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alapnak ugyanis többek között az a célja, hogy a megélhetésükben veszélyeztetett családok önálló gazdasági létét megalapozza, kedvezőbb gazdasági viszonyok közé telepítse és felvértesse a kisegítő kereseti lehetőségek (háziipar, állattudományok) megteremtése útján olyan esetekre is, amikor pl. a családfő történetesen munkanélküli helyzetbe jut saját hibáján kívül. Ez a tevékenység nemzetnevelő, mert a munkanélküli munkanélkülisége idejére is öntevékenységre serkenti, míg a munkanélküli segély bevezetése aláássa az önbecsülést, dologtalan életmódra visz. A munkaadói tanácsadás inkább társadalmi tevékenység, amit az ügyvédi kamaráknak kellene ellátniok, vagy a tudományos intézeteknek, miként Ujpesten a Szociálpolitikai Intézet kitűnően ellátja. Egyetemi városokban a most induló szociális tanfolyamok hallgatóinak lenne a feladatuk a néphivatalokban való közreműködés. Mivel azonban e hallgatók — különösen az első évben — nem rendelkeznek azokkal az ismeretekkel, amelyekre a munkajog terén a munkások kellő felvilágosításához szükség van, legcélszerűbb, ha a város szervezi meg a néphivatalt (így létesült három néphivatal az egészségházakkal kapcsolatban Kolozsváron), ahol mindig akadnak kellő propaganda mellett áldozatos fiatal ügyvédek, vagy ügyvédjelöltek, akik hetenkint 2—2 órát rászánnak díjtalan tanácsadásra. A helyiséget adják a most már egyre jobban kiépülő egészségházak (ezek az esti órákban nincsenek használva), a személyzet pedig önkéntes (a szükséges írásbeli teendőket elláthatja a városi szociálpolitikai v. népjóléti hivatal). Ez nem jelent nagyobb megterhelést és a tanácsadási munka úgyszólván minden fillér költség nélkül biztosítva van.

E két megjegyzéstől eltekintve, az Állami Munkaközvetítő Hivatal új hatáskörének bővítésére feltétlenül szükség van.

Más elbírálás alá tartozik a *középfokú szervezet* kiépítése. Mint már említettük, a munkaközvetítést középfokon (néhány kivételtől eltekintve) a városi munkaközvetítők látják el. Gortvay tervezete e hivatalok államosításával az iparügyi közigazgatásnak eddig ki nem épített középfokú szervezetét kívánja létrehozni s e szervezetet megbízni a munkaközvetítés ellátásával is. Ezt az elgondolást nem helyeselhetjük. A szakigazgatási ágazatoknak túlságos kiépítése a szervezet irracionális bővítését eredményezi, nem lehet biztosítani az általános és szakigazgatás közötti összhangot, amelynek pedig biztosítása — különösen a közönséggel legközelebbi kapcsolatba jutó közép- és alsófokú igazgatásban — nélkülözhetetlen követelmény.

A központi hatalom hiánya, a kollegiális miniszterium eredményezte eddig is azt, hogy ahány szakigazgatási ágat „államo-

sítottak“, annyiféleképen történt a szervezés s ha ma összehasonlítást kellene végezni és felvetítenék vizuális ábrázolással az összefüggéseket, nagyon különös kép adódnék. Az iparügyi közgazgatásnak már van középfokú szerve az iparfelügyelők személyében, kiknek beosztásához és kerületéhez Gortvay is alkalmazkodik. Az ipari közgazgatást ezenkívül városban az I. fokú hatóság, járásokban a főszolgabíró látja el, kiknek ez a szerepe továbbra is megmaradna. Csupán a munkakönyvek kiadását venné át a munkaközvetítő hivatal s ehhez hozzátehetjük, hogy a cselédkönyvek kiadását is a városokban ki kellene a rendőrség hatásköréből venni s egy kézben összpontosítani. A tanoncügyek az I. fokú iparügyi hatósághoz, ipartestületekhez tartoznak s ott maradnának továbbra is, csupán a pályaválasztási tanácsadás menne át a munkaközvetítőkre. Így az állami és önkormányzati szervek hatáskörének egységessége ismét csak nem következhetnék be, amit még zavarosabbá tenne a már bejelentett munkaügyi felügyelői intézmény felállítása, nemkülönben a munkakamarák életrehívása.

Gortvay megfelelkezik arról, hogy a mezőgazdasági munkások közvetítése nem épen iparügyi feladat, úgyszintén nem az a cselédek közvetítése sem, hanem az előbbi földművelésügyi, az utóbbi pedig elsősorban szociális vonatkozású. De mindegyik közvetítésben van egy közös vonás, a társadalmi (szociális) s e körülményből csakis az következhetik, hogy olyan szervezetre kell bízni a közvetítést és az ezzel kapcsolatos közép- és alsófokú feladatkörök ellátását, amely leginkább alkalmas a szociális ügyek elintézésére. Ez a szervezet pedig egyedül az önkormányzati közgazgatás szervezete, mely legközelebb áll az élethez, szükséges helyismeretével pótolni tudja azokat a hiányokat, amelyeket egy szakigazgatási ág sohasem tud megfelelően ellátni, viszont biztosítva lehet a legfőbb állami szervnek, az Állami Munkaközvetítő Hivatalnak irányításával a szakigazgatás minden irányában való érvényesítése.

A régebbi „államosítások“ a törvényhatóság első tisztviselőjének felügyelete alól igyekeztek kivenni a szakigazgatási ágat. Így volt pl. a pénzügyigazgatással, rendőrséggel. Ez a törekvés azt eredményezte, hogy az összhang nincs biztosítva a közgazgatási ágak között s jöttek a sokszor homlokegyenest történő intézkedések, alsófokon a jegyzőnek irracionális megterhelése, ami a közgazgatás gazdaságossága és eredményessége ellen egyenesen mérnylet, amellet a kapkodást, tervszerűtlenséget látva, a közönség előtt is aláássa a közgazgatás tekintélyét. A közgazgatási bizottság, ez a plénumában elavult intézmény nem alkalmas az összhang biztosítására. Ezért az újabb államosítások, már megfontolva meghagyják a törvényhatóság első tisztviselőjének felügyeleti hatósága alatt az államosított szervet, pl. a tisztifőorvost, a Nép- és Családvédelmi Alapról szóló törvény pedig igen helyesen a törvényhatóság szervezetébe építi be a középfokon a szociális szervezetet.

Mivel — mint kimutattuk — a munkaközvetítés minden ágá-

ban a szociális vonás a közös és kidomborítható mozzanat, kézenfekvő megoldás a munkaközvetítés középfokú szerveinek a szociális önkormányzati szervekhez való beépítése, annál is inkább, mert a csökkent munkaképességű családok foglalkoztatása, közmunkák indítása, megszervezése és számos más vonatkozás ma is mindenütt az önkormányzat feladata és Gortvay elgondolásainak törvényes megvalósítása esetén is az marad. A mai szociális szervezetnek a munkaközvetítő szervezettel — államosítás esetén is — annyi és oly szoros kapcsolatban kellene lennie, hogy ha nem külön hivatal, rengeteg levelezés, megkeresés takarítható meg, biztosítható azonfelül a szociális munkának teljes összhangja, egységes vezetése. Igen nagy megtakarítás érhető el a személyi és dologi kiadások terén, amit szintén meg kell fontolni.

Természetesen nem lehetne nélkülözni továbbra sem a testületi önkormányzati szervek részvételét sem. Nem tudjuk, honnan állapítja meg Gortvay, hogy a „közigazgatástudomány elvileg korlátozza az önkormányzati testületek részvételét az igazgatásban“, mert az újabb törekvések ennek merőben ellenmondanak s Európaszerte egyre jobban épülnek ki a kötelező testületi önkormányzatok, melyek nemcsak képviselőik útján vesznek részt a közigazgatásban, hanem minden a hivatásrendet érintő kérdésben nélkülözhetetlenül véleményt adnak, sokszor pedig átruházott hatáskörben intézkednek is s e vélemények rendszerint alapját képezik a döntésnek. Helyesen állapítja meg azonban Gortvay, „hogyan az érdekeltségeknek a munkaközvetítésbe való bevonását kívánatosnak és szükségesnek“ tartja. Az érdekképviselők (hivatásrendek) bevonására nélkülözhetetlenül szükség van, mert a szakértelemet (a szakmák szerinti tudást) ők tudják biztosítani.

Az alsófokon helyes Gortvay elképzelése s a mai szervezetet feltétlenül kívánatosnak tartjuk kiépíteni és tartalommal kitölteni. Milyen jó lenne, ha a községekben a belügyminiszter által egykor kinevezett szociális munkaerőket nem adóvégrehajtással és egyéb más épen nem szociális teendővel kellett volna foglalkoztatni. Most ezek a munkaerők kitűnően elláthatnák a községi teendőket. Így viszont, ha eredményes munkát akarnak a községekben is, akkor egyes helyeken a létszámszaporítás elkerülhetetlen.

Ami pedig a munkaközvetítő hivatalok új hatáskörét illeti, annak kibővítése elkerülhetetlen. Ennek a bővítésnek a passzív közvetítésből az aktív közvetítésbe való átállásban kell jelentkeznie. Alapfeltétele a minden foglalkozásra kiterjedő hatósági hálózat és kizárólagos hatósági tevékenység megteremtése. Ide kell vonni tehát az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági, sőt az értelmiségi kormánybiztos munkaköréből a szellemi pályák közvetítését, végül a cselédközvetítést is.

Ezzel kapcsolatban feltétlenül kívánatos, hogy a munkaközvetítők állítsák ki a cselédkönyvet és ipari, nemkülönbén gazdasági munkakönyvet (1876: XIII., 1884: XVII., 1922: XII., 1898: II., 1900: XXIX., 1907: XLV. t.-c. alapján kiadott könyvek kiállítását). Meg kell fontolni a munkakönyvek egységesítését is, hogy a munkaközvetítő hivatalok elnevezése „munkahivatal“ legyen. Természetesen a munkahivatal középfokon a városi szociális igazgatás keretén belül működjék.

Az aktív munkaközvetítés feladatköréből következik az a megbízás is, hogy a munkahivataloknak lesz kötelességük a munkaalkalomszerzés lehetőségeinek tanulmányozása, a munkanélküliség elleni küzdelem (munkanélküliek nyilvántartása, átképzés, más szakmába való állítása), munkapiaci és társadalmi statisztika gyűjtése s a gazdasági élet rendszeres tájékoztatása a munkapiac helyzetéről (l. Gortvay i. m. 192. l.). A munkafelügyelői hatáskört véleményünk szerint össze kellene vonni az iparfelügyeleti hatáskörrel és összhangba hozni az I., illetve II. f. iparhatóságok teendőivel. A túlságos speciálizálódás szétszóródásra, s ezáltal arra vezet, hogy egyes feladatoknak több gazdája van, más feladatokat pedig egy szerv sem old meg s mivel általában minden speciális szakon kevés a személyzet, egyik feladatkör sincsen kellően ellátva. E mellett az üzemeket, iparosokat feleslegesen zaklatják a sokféle ellenőrzéssel, holott azt több oldalra kiterjedő ellenőrzés megvalósításával olcsóbban és eredményesebben lehetne megoldani. A pályaválasztó tanácsadói tevékenység ellenben szorosan összefügg a munkahivatalok működésével. Gortvay is ezt a tevékenységekört idesorolja s az OTI-val karöltve kívánja megvalósítani. (Lásd részletesen i. m. 200—207. l.). A pályaválasztási tanácsadást eddig csak az OTI valósította meg, de csak Budapestre és környékére korlátozottan. Ezenkívül az egyetemek mellett (pl. Kolozsváron) működik képességvizsgáló intézet. A pályaválasztási tanácsadás hiánya káros mértékben jelentkezik, „az egész élet boldogulása elsősorban a pályaválasztás helyességétől függ“, másoldalról a pályaválasztási tanácsadással lényeges segítséget kapna a kormányzat termeléspolitikai terveinek állandó kivitelében. Megvalósítása az Országos Társadalombiztosító Intézet és az Állami Munkahivatal munkaközössége útján volna megszervezhető.

Az OTI-val kapcsolatban még egyfajta kívánatos együttműködésre kell rámutatnunk. Ezt az együttműködést a munkaközvetítés reformjával kapcsolatban Kovrig Béla ajánlja. (Hogy életünk emberibb legyen. Nemzeti könyvtár 28—29. sz., 56—57. l.). Az új munkahivatalok működésének feladata ugyanis nem lehet csak a forgalom megfigyelése és lebonyolítása, hanem olyan intézményeket kell megvalósítani, amelyek „részben megelőzik, részben kiküszöbölik e forgalom aránytalanságait, mert ezek embertelen jelenségeket váltanak ki“. Ezért mikor a hatósági munkaközvetítésnek feladatává tesszük a munkakönyvek kiállításának, a pályaválasztásnak, képességvizsgálatnak, foglalkozási átképzések megszervezésének ügyét, szükség van olyan munkanyilvántartásra, amelyből a munkafelvételek és elbocsátások adatai állandóan figyelemmel kísérhetők. Ha most ezzel a munkaadókat terheljük, ez újabb kellemetlenség a közönségnek, az elmulasztás ellenőrzése pedig költségtöbblettel jár. Ugyanakkor az összes munkaadók az OTI-nak, MABI-nak jelentik a be- és kilépést, amelyet a jövőben két példányban kellene csupán kitölteni, a másolati példányt megkapná mindennap a munkahivatal.

Szükség van az eredményes munkaközvetítés érdekében a személyzet képzésére. Ezt Gortvay György a most is rendszeresített, de alig megvalósított (a jelenlegi tisztviselők közül mindössze kettőnek van szakvizsgája) munkaügyi szakvizsga és az ezt megelőző tanfolyamok rendezése által kívánja biztosítani. A tisztviselők kiképzésére feltétlenül szükség van, de nem volna-e megvalósítható kiképzésük az 1940:XXIII. t.-c. alapján az egyetem mellett most megnyíló, illetve már részben meg is szervezett (Pécsen, Budapesten, Debrecenben s most folyik a szervezés Kolozsváron) szociális tanfolyamok keretében. A Gortvay által felsorolt tantárgyak és e tanfolyamok tanulmányi anyaga csaknem teljesen megegyező, így ismét költségmentes megvalósítást lehet elérni az eredményesség ugyanolyan biztosítása mellett.

Gortvay György javaslatában lelkiismeretes részletességgel foglalkozik az ügyviteli kérdésekkel, foglalkozási névjegyzék revíziójával, melyek mind nélkülözhetetlenek az eredményes munkához.

A fenti sorok csupán azt célozták, hogy az új szervezet kiépítése ne növelje a hivatalok amúgyis túlnagy számát, hanem a közigazgatás meglévő szervezetébe megfelelően beleilleszkedve biztosítsa az összhangot, egyszerűbb és olcsóbb legyen.

CSIZMADIA ANDOR

NEW YORK VÁROS KÖZSZOLGÁLATI RENDSZERE.

II. MINŐSÍTÉS.¹

A szolgálat minősítése rendkívül fontos, mert minden előléptetés a vizsga és az addigi minősítések együttes figyelembevételével történik. A jelenlegi rendszert az u. n. *Ordroy-Laffan terv* alapján néhány évvel ezelőtt fogadta el a város.

A minősítés évenként kétszer, májusban és novemberben történik a minősítési íven. (lásd 3. melléklet). A minősítési ív a következőket tartalmazza:

Első oldala két részből áll. Az I. részben történik a minősítés, ha átlagos tisztviselőről van szó, vagyis kielégítő, de nem kiemelkedő, vagy pedig kis mértékben nem megfelelő. Itt kilenc előnyös és kilenc hátrányos tulajdonság van felsorolva. Ezek a következők. Előnyös tulajdonságok: megbízható, tapintatos, tud másokkal együtt dolgozni, van kezdeményező képessége, könnyen tanul, könnyen irányítható, gondosan betartja az utasításokat, szívesen dolgoznak vele, találékony. — Hátrányos tulajdonságok: nem megbízható, udvariatlan, nem tud másokkal együtt dolgozni, megjelenésére nem fordít kellő gondot, lassú, munkákat nem megfelelően végzett el, gondatlan, nem szívesen dolgoznak vele együtt, gyakran későn jön, vagy távol marad.

A minősítő főnök a kérdések közül ahhoz vagy azokhoz teszi a keresztet, amely tulajdonság véleménye szerint a legjobban jellemzi az illető tisztviselőt. Ha már most az illetőnek a kedvező tulajdonságoknál 1 vagy több keresztje van, az $+ \frac{1}{2}$ pontot jelent. Ha azonban az illetőnek a kedvezőtlen oldalon jelöltek meg meg egy tulajdonságot, ebben az esetben csak $+ \frac{1}{4}$ pontot kap, ha pedig itt két tulajdonságot jelöltek meg, úgy 0 pontot kap. Amennyiben tehát a minősítés a I. részben történik, az elérhető legjobb eredmény $+ \frac{1}{2}$, a legrosszabb pedig 0 pont. Ha mindkét oldalon van jel, beszámítás nem történik, csak a kedvezőtlen oldalt veszik figyelembe.

Amennyiben az illető alkalmazott kiemelkedően jó, vagy súlyos hibái vannak, úgy a minősítést a II. részben kell megadni.

Itt a kérdések a következők.

Kedvező tulajdonságok:

1. nehéz helyzetben kiválóan szerepelt,
2. elintéztett olyan ügyeket, amelyekhez nagyfokú kezdeményező képesség szükséges,
3. magasabbrendű, felelősségteljes munkát végzett,

¹ V. ö. Szendy Károly. Reformtörekvések a székesfőváros közigazgatási tisztviselők minősítésénél. Közigazgatástudomány. 1940. 129.

5. melléklet.

KÖZSZOLGÁLATI BIZOTTSÁG.
New York város.JELENTÉS A TISZTVEISELŐ SZOLGÁLATÁRÓL
1939. nov. 16—1940. máj. 15.

A három lap közé helyezzen két másolópapírt. — Írógéppel töltendő ki.

az alkalmazott családneve és utóneve.	állás és fokozat.	fizetés.
ügyszóosztály.	hivatal, alosztály stb.	a jelentést tevő tisztviselő.

A jelentés megtétele előtt olvassa el a túloldalon levő utasításokat.

I. RÉSZ.

Jellemző tulajdonságok.

Kedvező:	Kedvezőtlen
.....megbízhatónem megbízható
.....tapintatosudvariatlan
.....tud másokkal együtt dolgozninem tud másokkal együtt dolgozni
.....van kezdeményező képességemegjelenésére nem fordít kellő gondot
.....könnyen tanullassú
.....könnyen irányíthatómunkákat nem megfelelően végzett el
.....gondosan betartja az utasításokatgondatlan
.....szívesen dolgoznak velenem szívesen dolgoznak vele együtt
.....találékonygyakran későn jön, vagy távol marad

Távol voltnapig.	Későn jöttszorperccel.
.....Kevesebb ideig dolgozott, mint a minősítési időszak fele.	

II. RÉSZ.

Lényeges tulajdonságok.

Kedvező	A B C	Kedvezőtlen	A B C						
1. Nehéz helyzetben kiválóan szerepelt	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				8. Nehéz helyzetben nem volt megfelelő	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
2. Elintézett olyan ügyeket, amelyekhez nagyfokú kezdeményező képesség szükséges	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				9. Készség és figyelem hiánya	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
3. Magasabbrendű felelősségteljes munkát végzett	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				10. Kötelesség mulasztás	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
4. Kritikája vagy javaslata alapján fokozni lehetett az osztály munkateljesítményét	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				11. Gondatlanul járt el, rossz ítélőképessége van	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
5. Több problémát sikeresen megoldott	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				12. Függelomsértést követett el	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
6. Különleges minőségű munkát végzett	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				13. Pontatlan	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
7. Különleges mennyiségű munkát végzett (túlórák száma)	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>				14. Gyakran volt távol	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>			
		15. Az ügyszóosztályi szabályokat megszegte	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>						
		16. Elégtelen munkateljesítmény	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>						
		17. Elégtelen munkaminőség	<table border="1"><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>						

4. kritikája vagy javaslata alapján fokozni lehetett az osztály munkateljesítményét,

5. több problémát sikeresen megoldott,

6. különleges minőségi munkát végzett, és

7. különleges mennyiségi munkát végzett, (tulórák száma).

Kedvezőtlen tulajdonságok:

8. nehéz helyzetben nem volt megfelelő,

9. készség és figyelem hiánya,

10. kötelességmulasztás,

11. gondtalanul járt el, rossz ítélőképessége van,

12. függelemsértést követett el,

13. pontatlan,

14. gyakori távollét,

15. ügyosztályi szabályokat megszegett,

16. elégtelen munkateljesítmény,

17. elégtelen munkaminőség.

Mindegyik tulajdonságnak A., B. és C. fokozata van. A. a kedvező oldalon a legjobb, a másik oldalon a legrosszabb fokot jelenti és így tovább B. és C. A kedvező oldalon minden C. tulajdonság jelent $+ \frac{3}{4}$ -et, minden B. $+ 1$ -et és minden A. $+ 1 \frac{1}{2}$ -et. A kedvezőtlen oldalon minden C. jelent $- \frac{1}{4}$ -et, minden B. $- \frac{1}{2}$ -et, és minden A. $- 1$ -et. Az elérhető maximális pontszám azonban csak $+ 5$ -től $- 5$ -ig terjed, az ezen felüli értékeket nem veszik tekintetbe.

Amennyiben a minősítés a II. részben történik, az minden esetben alaposan indokolandó. Fontos, hogy a minősítés ne csupán véleményt mondjon, hanem tényeket adjon. Nem avval kell indokolni, hogy az egyik tisztviselő jó, jobb vagy legjobb, hanem a kiválóságot tényekkel kell alátámasztani.

A minősítési ív három lapból áll, ezekből egy a személyzeti osztályban marad, egyet az érdekelt kap, egy pedig az illetékes ügyosztályhoz kerül.

A minősítést nem az osztályvezető, hanem a közvetlen főnök, (immediate responsible superior) állapítja meg. Ugyanis a közvetlen főnök a minősítést bemutatja az illető osztály személyzeti tanácsának. Ezt a tanácsot minden osztály kebelén belül meg kell szervezni és feladata, hogy a minősítést az osztályon belül lehetőleg egységessé tegye. A minősítést nem változtathatja meg, csupán rávezeti a minősítési ívre, hogy a minősítéssel egyetért-e vagy sem. Az ügyosztály diszkrecionális joga annak megállapítása, hogy a minősítést azonnal közli-e az érdekelttel, vagy pedig csak a személyzeti osztály döntése után. Egyébként az érdekeltnek joguk van saját magukról, a végzett munkájukról stb. jelentést tenni. Ezt a jelentést a minősítési ívhez csatolják.

Ezután átteszik a minősítési íveket a személyzeti osztályhoz. Itt az egyes minősítéseket a Rating Board — minősítési tanács — bírálja felül. Ennek a tanácsnak 6 tagja van, akiket a személyzeti osztály elnöke jelöl ki az osztály tisztviselői közül. Két tagból álló tanácsban dönt. Ennek a tanácsnak teljesen diszkrecionális joga, hogy milyen minősítést állapít meg. Ha a minősítés a I. rész-

ben történt, azt rendszerint változtatás nélkül elfogadják. Ha azonban a minősítés a II. részben történt, úgy a végső minősítést saját belátása szerint állapítja meg a közvetlen főnök indokai alapján. Nincs kötve a minősítő tisztviselő javaslatához és abból annyit fogad el, amennyit jónak lát. A minősítés megállapítása után az íveket a személyzeti osztály visszaküldi az illetékes osztályoknak, amelyek az eredményről az érdekelteket értesítik.

A minősítést tehát minden tisztviselőre nézve ugyanaz a szerv végzi. Ennek a központi minősítésnek nagy előnye, hogy a minősítés egységes elvek alapján történik, tehát nem fordulhat elő, hogy az egyik hivatalt szigorúan, a másikat meg túl enyhén bírálják el.

Fellebbezés.

Miután az érdekeltet értesítették a minősítésről, ez 15 napon fellebbezhet. A fellebbezést a személyzeti osztályhoz kell beadni. Ez a fellebbezéseket kiadja az illetékes ügyosztályoknak jelentéstétel végett. A jelentést a minősítő tisztviselő teszi meg és ahhoz a személyzeti tanács is tehet megjegyzéseket.

Most azután az eljárás kétféle a szerint, hogy ténykérdésről, vagy értékelési kérdésről van-e szó. Ha ténykérdésről van szó és új körülmény, pl. több tulóra van igazolva, a fellebbezést az ügyosztály jelentésével együtt a minősítési tanácshoz küldik, vagyis ugyanahhoz a hivatalhoz, amely a minősítést eredetileg megállapította. Amennyiben a tanács a fellebbezésnek helyt ad, az ügy be van fejezve.

Ha értékelési kérdésről van szó, vagyis arról, hogy valami rendkívüli munkateljesítmény milyen minősítést érdemel, vagy pedig ha az előbbi esetben a minősítési tanács a fellebbezést elutasítja, az ügy a fellebbezési bizottsághoz, — Committee on Manifest Errors — megy. Ennek három állandó tagja van, akiket a bizottság jelöl ki. A tagok nem lehetnek azonosak a minősítési tanács tagjaival.

Ha a fellebbezési bizottság egyhangúan döntött, az ügy gyakorlatilag be van fejezve. A döntést ugyan bemutatják a legfőbb hatóságnak, a közszolgálati bizottságnak — Civil Service Commission — amelynek joga van ezt megváltoztatni, de ez nem szokott megtörténni. Amennyiben azonban a döntés nem egyhangú, a végső szót maga a háromtagú közszolgálati bizottság mondja ki.

Evvel az eljárással tehát végleg meg van állapítva az elmúlt félév minősítése. Ezután következik az összminősítés megállapítása, ami a következőképpen történik. A szolgálatbalépéskor mindenki 70 ponttal kezdi a szolgálatot. Ehhez adják hozzá, vagy ebből vonják le minden félévben a minősítés számát. Többet mint harminc félévet nem lehet tekintetbe venni. Ezt a 50 félévet az utolsó minősítéstől visszafelé kell számítani. Ha tehát valakinek több mint 50 félévi szolgálata van, az első félévek nem számítanak. A minősítés száma nem haladhatja meg a százat.

Ezenkívül külön méltányolja a minősítés a szolgálati időt. Ezért minden szolgálati év után külön fél pont jár. Ez azonban összesen nem lehet több, mint 5 pont.

A végleges minősítés számát tehát előléptetés esetén a következőképpen számítják ki:

1. Alap	70
2. Minősítés pl. 8 évi szolgálat után mondjuk félévenként átlag $+ \frac{3}{4}$ pont, azaz $16 \times \frac{3}{4}$)	12
3. szolgálati idő (évenként fél pont 8 év után)	4
Összesen:	86
Vizsgaeredménye	80
Végeredmény:	$166:2=83$.

A minősítés megállapítása után elkészítik a rangsort (eligible list). Ha bármely hivatal valamely állásra kinevezni óhajt, értesíti a személyzeti osztályt és ez a rangsort megküldi a kinevező ügyosztálynak, amely ehhez köteles magát tartani. A közszolgálati törvény értelmében a rangsor első három helyezettje közül bárki kinevezhető. New-Yorkban azonban a polgármester rendelete alapján az ügyosztályvezetők — mert ők élnek a kinevezés jogával — a rangsor első helyezettjét kötelesek kinevezni.

A rangsor a nyilvánosságra hozataltól számított 4 évig érvényes. Azontúl nem használható.

A rangsort azonnal megküldik a nyomozó hivatalnak is, amely az összes személyi adatokat (állampolgárság, előélet stb.), valamint az egyéb szükséges adatokat, mint képzettség, eddigi munka stb. lenyomozza. Amennyiben megállapítják, hogy az illető a valóságnak meg nem felelő adatokat adott magáról, törlik a rangsorból.

Végül minden fizetési lajstromot kifizetés előtt jóváhagyás végett be kell mutatni a személyzeti osztálynak. Ugyanis, ha bármely osztályvezető valakit szabályellenesen kinevezett, a személyzeti osztály megtagadja a fizetés kiutalását. Így tehát az ellenőrzési jog biztosítva van.

Röviden összefoglalva az egész rendszer lényegét és a mi rendszerünkkel szemben a leglényegesebb különbségeket, én a következőkben látom.

Minden kinevezés versenyvizsgák alapján történik. A kinevezés nem diszkrecionális joga a hatóságoknak, hanem a pályázó — mondhatjuk — követelheti a kinevezést a vizsga alapján.

A minősítést nem az illető főnöke, hanem egy tőle távolálló központi szerv végzi.

A minősítéshez szükséges véleményt nem az osztály vezetője, hanem a közvetlen főnök adja.

Végül pedig a minősítés nyilvános és az ellen az érdekelt felbevezhető.

Véleményem szerint ez a rendszer a lehetőség szerint igyekszik mindenütt tárgyilagos, igazságos és méltányos lenni, és a vizsgáknál, a minősítésnél és általában minden téren igyekszik az illetéktelen befolyást és visszaélést kiküszöbölni.

KÖNYVSZEMLE.

Móra Mihály: Az egyházi adó és az egyházközség alapkérdései az egyházi és a világi jog szerint. (Bp. 1941, Szent-István Társ., 260. l.)

Az egyházjogi tanulmányokkal évek óta behatóan foglalkozó szerző ebben a legújabb és legterjedelmesebb munkájában *kettős probléma* körül csoportosítja fejtegetéseit: egyrészt a római katolikus egyházközségeknek, másrészt a római katolikus egyházi adónak jogi természetét világítja meg. Mindkét intézmény aránylag elég rövid multra tekinthet vissza Magyarországon és így a velük kapcsolatos kérdések tisztázása igen hasznos jogász-munka. Móra Mihály ezt a feladatot széles alapvetéssel, a problémák minden vonatkozását áttekintő módon (jó példa erre a könyvnek a plébánia és az egyházközség közti különbséget kifejtő II. része), nagy irodalmi anyag felhasználásával oldotta meg. Az előtérben álló jogdogmatikai fejtegetések mellett nem mulasztja el a legfontosabb ténybeli, jogtörténeti adatok feltárását sem.

A tárgyalt témakör nemcsak egyházi jogi szempontból *fontos*, hanem a közigazgatás tudományával foglalkozók érdeklődésére is számot tarthat. Az egyházközségi szervezet kiépítése a katolikus egyház számára a világiak erőinek bekapcsolását jelentette a hitbuzgalmi akciókba és a vagyoni ügyek intézésébe; az egyházközségek által szedett adó pedig igen sok katolikus intézmény fenntartásának anyagi alapja, főleg az egyházi vagyon csökkenése és a szükségletek növekedése óta. Az egyházközségeknek a kiadások fedezésére irányuló tevékenysége azonban az államot is közelről érinti, mert ugyanazoknak az állampolgároknak a szolgáltatási képességét veszi igénybe, akikről az állam és a községek is szedik a maguk adóit.

Az egyes országok, az egyházpolitikájukat irányító eszmék szerint, más-más álláspontra helyezkedhetnek az egyház adóztatási jogának elismerése tekintetében. *Hazánkban* a katolikus egyház régtől fogva gyakorolja ezt a jogot és így természetes volt, hogy az egyházközségi szervezet kialakulása után 1925-ben a budapesti, majd 1935-ben a vidéki egyházközségek adóztatási szabályzatát a kultuszminiszter — külön törvényhozási intézkedés nélkül — látta-mozta, illetve jóváhagyta. E szabályzatok rendelkezései a következő *összefüggéseket* hozzák létre az *egyházi és az állami adóztatás között*: 1. a mintegy pótlékként szereplő egyházi adó mérvét a fizetett állami adók összege szabja meg, 2. az egyházközségek költségvetését jóváhagyó püspöki döntés ellen felülvizsgálati kérelemnek van helye a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, 3. az egyházi adó az állami és községi adókkal együttes kezelésbe vonható, 4. a bevett vallásfelekezetek az egyházi adó behajtásánál az állami közigazgatás segédkezését vehetik igénybe. Mindebből következik továbbá — amint ezt Móra művének III. részében alaposan kifejti —, hogy az egyházközségeket a hívekkel szemben megillető adókövetelések lefoglalhatósága nem a bírói, hanem a közigazgatási végrehajtás szabályai szerint ítélendő meg, vagyis ezek közadótermészetűek lévén, az egyházközség magánjogi tartozásai fejében nem foglalhatók le.

Az egyházi és világi jognak ezen a téren mutatkozó, a fenti rövid összefoglalásból is kitűnő kapcsolata eléggé bizonyítja *Notter Antal* professzornak az előszóban foglalt azt a megállapítását, hogy az egyházjogásznak a világi jog minden ágában — különösen persze az egyházakra vonatkozó állami törvényhozásban — otthonosnak kell lennie. Nem lehet elzárkózni viszont a tétel megfordításának igazsága elől sem: az ország törvényeit alkotóknak, valamint az állami jogszabályokat és érdekeket érvényesítő közigazgatásnak mindig számot kell vetnie azzal a fontos szereppel, amelyet az egyházi parancsok az emberek életében játszanak.

Martonyi János.

Koellreutter Ottó két könyve Japánról.¹

A szerző, aki tudományos kutatásai során már korábban is foglalkozott a Japán Birodalom politikai és jogi berendezkedésével, mint külföldi csereprofesszor egy esztendő teltétölt a felkelő nap országában. Személyes élmények, a helyszínen szerzett tapasztalatok, a vezető államférfiakkal, tudósokkal folytatott eszmecserék eredményét tárják elénk ezek a tiszta okfejtéssel megírt könyvek.

Das politische Gesicht Japans a Japán Birodalom tájleírásával kezdődik, mert a szerző így kulcsot kívánt adni az olvasó kezébe a különleges ázsiai lélek megértéséhez. Az esős, nyirkos klíma, a nyár füllesztő hősége, a szakadatlan működésben levő vulkánok közelsége, a lépten-nyomon feltörő melegvízforrások, a külföldtől tenger által elzárt szigetország mind hozzájárultak a nyomott hangulatú, a halálhoz közelálló, öngyilkosságra mindig kész, az európai ember számára sokszor érthetetlen japán lélek kialakulásához. A fajilag egységes, kisebbségeket nem ismerő birodalomban a faji probléma nem merül fel, de Mandzsúria kínai japán, mandzsú, koreai és mongol összetételű lakossága e téren is új feladatok elé állítja a japán közigazgatást. A kérdés egyre nehezebbé válik, mert vérkeveredés nem segíti elő a faji ellentétek csökkenését. A japán népet a szigeti ember vonásai jellemzik. Büszke, önérzetes, nemzethű, császárához ragaszkodó, őseit és azok szokásait tisztelő, bensőséges családi életet élő fajta. A kereszténység még ma is idegen vallás számára. A külföldi országok közül az Egyesült Államok hatottak legjelentősebben a modern japán néplélek kialakulására, azonban ez a hatás az utóbbi évek eseményei, a kormány szakadatlan propagandája következtében (még az angol-szász sportágakat is kiküszöbölni kívánják a judo, kendo, kyudo, és sumo ősrégi japán sportok feltámasztása útján) egyre csökken s a japán népet napról-napra távolabb kerül attól a birodalomtól, amelynek példája lebegett szeme előtt közel száz évig. Ez az elfordulás egyúttal szakítást is jelent a nyugati civilizációval és visszafordulást a sajátos japán, keleti, ázsiai kultúrához.

A Japán Birodalom a múlt esztendőben ünnepelte 2600. évfordulóját. Ugyanekkor ünnepelték a császári dinasztia alapításának ugyancsak 2600. évfordulóját is. A hosszú évszázadok alatt eggyé forrott a japán nép és a dinasztia. Ez teszi érthetővé azt a mérhetetlen tiszteletet és ragaszkodást, amit a nép érez császárával szemben. A császárt „élő isten“-nek tekintik, akinek feladata az „isteni birodalom“ vezetése. „A császár a nemzet múlt, jelen és jövő nagyságába vetett japán hit megtestesülése és a legfőbb politikai tekintély, ami alól egy japán sem vonja ki magát.“ A Tenno jogállását a mi fogalmainkkal nem igen lehet meghatározni. A tokiói egyetem világhírű alkotmányjogásza, Minoba kénytelen volt katedrájáról és felsőházi tagságáról lemondani, mert a japán közvélemény egyhangúan állást foglalt ama tanítása ellen, hogy a császár az alkotmány legfelsőbb államszerve.

Amikor 1853-ban Percy amerikai kapitány hajói előtt kitérult a japán szigetország, az eddigi feudális állam is, amelyben a

¹ Otto Koellreutter: *Das politische Gesicht Japans*. Berlin, 1940. Carl Heymann, 63. l.

Otto Koellreutter: *Der heutige Staatsaufbau Japans*. Berlin, 1941. Junker und Dünhaupt, 28. l.

vezetős szerepet a nagybirtokosok, katonák, főisztviselők vitték, eltűnt a színről. A feudalizmus centrifugális erői által legyöngített császári hatalmat Meijii császár ujjáteremti 1868-ban kiadott öt fejezetből álló császári parancsával, amely a feudális intézményeket, a különböző alkotmányos jogosultságú osztályokat megszünteti s a népnek ígéretet tesz arra, hogy az államvezetésbe beleszólást kap. A pátenz kilátásba helyezte, hogy a külföldi államok életét vizsgálni fogják és a tapasztalatok alapján alkotmányt hoznak. Az európai alkotmányok tanulmányozására Ito herceg kapott megbízást. Javaslatára alapján született meg az 1889. esztendőben közzétett *alkotmány*. Ez az állami berendezkedés lényegében nem hasonlítható az európaiakhoz. „Már az alkotmány kibocsátásakor a császári palota szentségében letett eskü és az alkotmányt kinyilvánító császári kiáltvány a régi császári hagyományokhoz fűződött. Megnyilvánult bennük: az új alkotmánynak csak az a jelentése, hogy a dinasztia alapítói és a császári ősök által kibocsátott, röviden Kodo-nak nevezett, rendelkezéseket, a Császári Utat, tisztábban dolgozza ki. Az új alkotmánynak a régi japáni jogba való beépítése az *alkotmánymódosításokat is alig teszi lehetővé, azokat mindenestre csak a császár foganatosíthatja.*“

A japán állami berendezkedés írásban lefektetett szervei a képviselőház, a kormány, az államtanács és a nemzeti tanács, de a politikai élet irányítása ezenkívül elsősorban a hadsereg és haditengerészet kezében van. A *képviselőház* pártjait nem világnézeti különbségek választják el egymástól, mert minden párt világnézetét a császár személye irányítja. Gazdasági érdekek s a politikai hatalom megszerzéséért folytatott harcok hozták létre ezeket a pártokat, amelyek a mögöttük álló gazdasági érdekeltségekkel szoros kapcsolatban voltak. Azok az okok, amelyek az európai parlamentarizmust válságba juttatták, Japánban is feltalálhatók és ott is krízishez vezettek. Már 1938-ban megkísérelte Konoye herceg az egypárt rendszer bevezetését, vállalkozása azonban nem vezetett eredményre, mert ez a szisztéma messze esett a japán lélek világszemléletétől. Az egypárt rendszer ugyanis az államot és a pártot egységnek fogja fel és a párt ellenzékét egyszerűen a nemzet ellenségének tekinti. A politikai hatalom a maga teljességében a párt, illetve annak vezetője kezében van. A Japán Birodalomban azonban minden állampolgárnak egyformán joga van a trónt szolgálni, anélkül, hogy ebbe egy párt vagy vezetője beleszólhatna. Az állam politikai irányítása nem a párt, hanem a császár feladata. A császár által kijelölt utat kell követni mindenkinek. A parlamenti élet bomlása Konoye herceg balsikerű kezdeményezése után tovább folytatódott. 1940. elején a parlament második pártja: Seiyukai, augusztusban pedig a legnagyobb párt: Minseito feloszlanak. A kisebb pártok már korábban megszűntek. Így a XIX. század pártparlamentje eltűnik, hogy helyet adjon a XX. század népképviselőletének. Az átalakítás előkészítése az 1940. év augusztus havában létesített nemzeti tanács feladata, amelynek tagjai a legkiválóbb politikusok, tudósok, közigazdászok és

ujságírók közül kerültek ki. Az 1940. évi megnyitó ülésen Konoye herceg a következőkben jelölte meg az állami átalakulás célját: „Az állam új felépítése magában foglalja mindenekelőtt a véderőparancsnokság és az állami igazgatás közötti harmónikus együttműködés megteremtését, az állami szervezet megszilárdítását, annak legnagyobb eredményessége érdekében és *egy új parlamenti intézmény beállítását a Trón támogatására.*“

Az alkotmány 55. §-a foglalkozik a *minisztérium* szervezetével. A miniszterek a császár véleményét kikérve — de saját nevükben és felelősségük mellett — határoznak. A döntéseket alakilag nem a császár hozza meg, azonban ezek mindenkor a császári akaratnak megfelelően születnek. Ezért mondja a szerző: „*Japán sem demokratikus, sem nem fasiszta állam*, sajátos alkotmányelvei, a Császári Út következtében.“ A minisztérium jogosítványai nemcsak az uralkodóval, hanem a közigazgatás és a honvédelem vezető tisztviselőivel szemben is messze elmaradnak a centralizált európai államok minisztériumainak attribútumai mögött. Korea kormányzója, Mandzsuria „japán tanácsadója“, a kínai megszállt területek parancsnokló tábornokai, igen nagy önállósággal rendelkeznek. A rövid életű, egymást váltogató párt- és tisztviselőminisztériumok nem voltak alkalmasak erős központi kormányzat megszervezéséhez szükséges tekintély megszerzésére, bár az utóbbi évek miniszterelnökei, különösen pedig Konoye herceg a központi igazgatás hatalmának növelésére törekedtek. A kabinetek gyöngesége a katonaságot közbelépésre készítette. Inukai miniszterelnöknek a kormány erélytelen politikájával elégedetlen fiatal tiszttek által történt megölése, majd az 1936. évi február hó 22.-én lezajlott katonai államcsíny során a miniszterelnök és több minisztertársának meggyilkolása rámutatott a hadseregnek lázadó, a politikusokkal elégedetlen hangulatára. A hadseregnek és a haditengerészetnek eddig is jelentős szava volt a politikai ügyintézésben, mert a két honvédelmi minisztérium élén csak tényleges szolgálatot teljesítő tábornok, illetve tengernagy állhat. Ha a hadsereg vagy a haditengerészet nem ért egyet a kormány politikájával, visszahívja képviselőjét a kabinetből, amely így kénytelen lemondani. Az utóbbi évek eseményeinek hatása alatt azonban a hadsereg és a haditengerészet egyre nagyobb terjedelmű egyéb jogokat kap. Hogy ez a folyamat kifelé nem hoz létre jelentősebb látható eredményt, annak oka az, hogy a külpolitikai vonalvezetés terén a két államvédelmi alakulat nem ért egyet, mert a hadsereg a nyugat felé való terjeszkedés híve, míg a haditengerészet délre kívánja irányítani a japán expanziós törekvéseket.

Az alkotmány 56. §-a foglalkozik az *államtanáccsal*. Elnökét és huszonnégy tagját a császár nevezi ki idősebb, miniszterséget viselt politikusok és magasrangú tisztviselők közül. Az államtanács, mint a neve is mutatja, nem kormányzó, cselekvő organum, hanem hivatása a tanácsadás. „Feladata mindenekelőtt a Tenno jogainak megóvása és ebben az értelemben az alkotmány megőrzése.“ A kormány az államtanács véleményét fontosabb ügyekben (a nemzetközi szerződések ratifikációja előtt minden esetben)

kikérni tartozik. A császár is rendszerint meghallgatja a tanácsot új miniszterelnök kinevezése előtt.

Jelentős új ismeretekkel gazdagodva értünk a tanulmányok végéhez. Sok kérdőjelre feleletet kaptunk, sok kérdés megoldása vált érthetővé előttünk. Tisztább fogalmaink vannak a tegnapi és a mai Ázsiáról és sokkal határozottabb vonalakban bontakozik ki szemünk előtt a jövő. Koellreutter Ottó, müncheni professzor az európai kultúrák, történetek és főleg az angol jog alapos ismerete mellett mélyrehatóan tanulmányozta Ázsia és különösen Japán kultúráját, történelmét és jogrendszerét. Ez a sokoldalú ismeret tette őt alkalmassá arra, hogy az európai szellem számára érthetővé tegye az annyira eltérő Japánt.

DRÁGFFY MIKLÓS.

TUDOMÁNY ÉS ÉLET.

X Az Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyona.

A trianoni határok részbeni megszüntetésével kapcsolatban természetesen felmerült az a kérdés, miképen fognak rendeződni a trianoni határok által területükben megosztott önkormányzatok vagyoni viszonyai. Tudvalevően egyes önkormányzatok vagyonuk — különösen ingatlanvagyonuk — jórészt a trianoni békeszerződés folytán elvesztették, mert az önkormányzat székhelye és a vagyonrészek más és más állam főhatósága alá kerültek.

A trianoni határok részben való megszűnése folytán kézenfekvőnek és méltányosnak látszik az a megoldás, hogy a területi egység helyreállása után a megkárosodott önkormányzatok egykor tulajdonukban lévő vagyonrészeiket is visszakapják, hogy ezáltal két évtized anyagi veszteségei némileg kárpótoltassanak. — A megoldásnak ez a lehetősége nemcsak az érdekelt önkormányzati testületek közönségének szemében tűnik magától értetődően, hanem a szakirodalomban is találkozunk ezzel a gondolattal. *Borbiró Ferenc* is írja: „a visszatért város nemcsak kiterjedt tompa-kelébiai ingatlanait fogja visszakapni, hanem bizonyos *megkapja azok időközi jövedelmét is* kamatostul. Ezeket az ingatlanokat *helyette* a megszállás alatt a vagyonfelügyeleti hatóság kezelte“.¹

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban talán nem érdektelen, ha e vagyonrészek jogi helyzetét és a visszaadás jogi lehetőségeit megvizsgáljuk.

Az új országhatár által feldarabolt törvényhatóságok és községek rendezése csak nemzetközi úton volt lehetséges. Ehhez az alapot a trianoni békeszerződés 256. cikke nyújtotta, kimondva, hogy külön egyezmények fogják szabályozni azoknak a javaknak az elosztását, amelyek közösségek, vagy olyan erkölcsi köztestületek birtokai, amelyek tevékenységüket a szerződés által szét-darabolt területen folytatták. Ezen az elvi alapon indultak meg a tárgyalások a volt Csehszlovákiával, Romániával és az egykori S. H. S. (délsláv) királysággal.

¹ *Borbiró Ferenc*: Szabadka városmegye. Közigazgatástudomány. 1941. 7. sz.

A Romániával 1924-ben kötött egyezményt a kormány a 7934/1924. M. E. sz. rendelettel léptette életbe. Az egyezmény végrehajtásának lényege az volt, hogy megállapították valamennyi, az új magyar-román határon fekvő megosztott önkormányzat ingó és ingatlan vagyonát az 1918. évi október 31-i állapot szerint. Ezt a vagyontömeget felbecsülték és olyképen osztották meg a szétszakított önkormányzati területek között, hogy mindegyik részre a vagyonból annyi jusson, amennyi az 1914. évben a területrészt által fizetett állami egyenes adó aránya szerint a területrészt megilleti. Minthogy az ingatlan vagyon nem mozdítható, természetesen az a helyzet állott elő, hogy egyes megosztott területrészek nagyobb vagyont tartottak *tényleges birtokukban*, mint amennyi őket a megosztási kulcs szerint megilletné. Így az a területrészt, amelyik az őt megillető vagyonnál ténylegesen többet tartott birtokban, az elszámolásnál a másik állam főhatósága alá került területrészrel szemben tartozásban maradt. — Az egyezmény szerint azonban ezeket a tartozásokat nem a volt osztatlan önkormányzat együttes vagyonából kellett az egyik résznek a másikkal szemben kiegyenlítenie, hanem az *egész államhatáron összesítették a követelések és tartozások összegét és az azok egybevetése után mutatkozó egyenleget a tartozásban maradt szerződő állam vállalta magára.*

Az egyenleg elkészítése után kitűnt, hogy a megosztott területű önkormányzatoknak Romániában maradt részei a magyar területen maradt részekkel szemben kb. 50 milliárd papírkoronával maradtak tartozásban, tehát ennyi volt a megkárosodott magyar részre jutott csonkarészek követelése. Ennek a kiegyenlítése fejében:

1. Románia tulajdonjoggal átadta Bihar vármegye Magyarzsádány községének határában fekvő 5250 kat. hold területű ú. n. orosi pusztát, mely azelőtt Nagyszalonta m. város tulajdona volt.

2. 15 milliárd koronát készpénzben fizetett ki.

3. A további tartozás fejében nagyértékű letéteket, könyvtárt, képeket, díszruhákat, szobrokat stb. szolgáltatott ki.¹

A fentiekből kitűnően az orosi birtok tehát nem egyes önkormányzati testületet (pl. Bihar vármegyét, vagy az újonnan alakult Magyarzsálonka községet) megillető vagyon fejében jutott magyar tulajdonba, hanem *mint az egész határrészen érdekelt önkormányzati testületek tartozási egyenlegének természetben kiszolgáltató része, amely valamennyi megosztott területű önkormányzati testületnek az említett nemzetközi egyezmény végrehajtása során pénzben megállapított kárpótlására szolgál, épúgy, mint a Románia által kifizetett készpénz.* Ennek a ténynek igen nagy jelentősége van.

Az egykori S. H. S. (később Délszláv) királysággal kötött egyezmény, melyet a 4610/1928. M. E. sz. rendelet léptetett életbe, már nem hasonló elvi alapon rendezte a kérdést, hanem azt mondta ki, hogy a megosztott területű önkormányzati testületek ingatlanai annak a szerződő félnek a tulajdonába mennek át, amelynek területén fekszenek és hogy a javak kezelése, hasznosítása és a megosztott részek közötti felosztása tekintetében belső jogszabályok fognak intézkedni.

Ez egyezmény végrehajtása során magyar tulajdonba jutott, mint legnagyobb vagyontömeg, Szabadka tvhj. város tulajdonát képezett és Tompa, Kelebia és Csikéria újonnan alakult községek határában fekvő mintegy 17.600 kat. hold. az elcsatolt Légrád községhez tartozott 1688 kat. hold terület és több kisebb torontálmegyei ingatlan.

A Romániával kötött egyezmény során magyar területre jutott ingatlanok kezelésével a minisztertanács még 1924-ben a belügyminisztert bízta meg, míg a Tompa, Kelebia és Csikéria községek határában fekvő birtok kezelésével a belügyminisztert még az egyezmény megkötése előtt felhatalmazta az 1925:XXXV. t.-c. A légrádi birtok az 1886:XXII. t.-c. 117. §-a alapján zárgondnoki kezelésbe került.

Magyar területen természetesen nagyon sok olyan önkormányzati csonkarész maradt, melyek a trianoni határ megvonása következtében anyagilag rendkívüli módon megkárosodtak. Az egyezményekkel az lett a jogi helyzet, hogy ezeknek az önkormányza-

¹ 1929:IV. t.-c. miniszteri indokolásából vett adatok.

toknak a kárpótlására a kapott készpénzen felül a magyar tulajdonba jutott ingatlanvagyonok szolgáltak. Az egyes önkormányzatok tehát *egy nagy vagyontömeg közös tulajdonába jutottak, egyelőre meg nem állapítható tulajdoni arány szerint.* — A román, ill. délszláv területen maradt és megkárosodott önkormányzatok kártalanítására a román, ill. délszláv állam volt köteles. (Igy például Nagyszalonta m. város részére a párisi döntőbíróság nagyobb összegű kártalanítást ítelt meg.)

A magyar kormány úgy döntött, hogy a kárpótlás fejében kapott ingatlanokat nem darabolja széjjel az egyes károsodott önkormányzatok igényének kielégítésére, hanem a vagyonrészeket egyesíti és azok jövedelméből igyekszik a kártalanítást végrehajtani. A kárpótlás egy része már az egyezmények folytán kapott készpénzből kielégítést nyert.

Az ingatlanok tulajdonjogi helyzetének rendezése céljából a magyar kormány törvényjavaslatot nyújtott be, amely mint 1929. évi IV. t.-c. került a magyar törvénytárba.¹

A törvény 1. §-a szerint azok az ingatlanok és egyéb vagyontárgyak — ideértve a pénzbeli szolgáltatásokat is — amelyek a trianoni szerződés alapján megállapított országhatárral megosztott önkormányzati testületek vagyoni viszonyainak rendezéséről kötött nemzetközi egyezmények értelmében magyar részre jutottak vagy fognak jutni, ideiglenesen az „Önkormányzati Testületek Kárpótlási Vagyona” (Ö. T. K. V.) elnevezésű jogi személy tulajdonává lesznek.

Az Ö. T. K. V. a törvény 2. §-a értelmében arra szolgál, hogy *állagából és jövedelméből* a trianoni szerződés következtében megosztott önkormányzati testületek a megosztás következtében szenvedett vagyoni veszteségért *kárpótlásban részesüljenek.* A vagyont a belügyminiszter kezeli és ő rendelkezik a vagyon állagának és jövedelmének felhasználásáról, amiről az országgyűlésnek évenként jelentést tesz. Az esetben, ha már minden kárpótlási igény kielégítést nyert, a vagyon hova fordításáról a törvényhozás rendelkezik.

A trianoni békeszerződés előtt egyes önkormányzatok tulajdonát képező ingatlanok, így pl. Nagyszalonta és Szabadka ingatlanai, *egy önálló jogi személyiséggel bíró vagyontömeg* (universitas bonorum) *részévé váltak tehát, amely vagyontömeg meghatározott cél, a törvényben meghatározott kárpótlás megvalósítására szolgál.* Jogilag tehát nem áll meg az a felfogás, hogy ezeket az ingatlanokat az elszakítás ideje alatt a volt tulajdonosok helyett valami zárgondnokszerű vagyonfelügyeleti hatóság kezelte, aki a határok megszűnése után a vagyont minden további nélkül visszaadja, sőt még azok időközi jövedelméről is elszámol. — Az Ö. T. K. V. önálló jogi személy, mely jogi természetét illetően az alapítványhoz áll közel és a vagyont *saját jogán* kezelte. Az alapítványi természetből folyik, hogy a vagyon felosztása csak a cél teljes megvalósulása után történhetik meg. Ebből a célvagyontö-

¹ 1929:IV. t.-c. a trianoni szerződés következtében megosztott önkormányzati testületek egyes vagyoni viszonyainak rendezéséről.

megből egyes részeket minden további nélkül kiszakítani nem lehet, mert ezzel az Ö. T. K. V.-vel szemben esetleg még követelésben lévő önkormányzati testületek kielégítési és kárpótlási alapja vonatnék el.

Az egyes visszatért önkormányzatok ilyenirányú esetleges igényeinek kielégítése tehát jogilag csak a törvényhozás által eszközlendő átfogó rendezés során volna lehetséges, aminek során az összes érdekelt önkormányzatok még ki nem elégített kárpótlási igényeinek figyelembevétele mellett az Ö. T. K. V. vagyon felszámoltatnék.

K. S.

X A határozathozatal kötelessége újabb jogfejlődésünkben.

A közigazgatási eljárási jog egyik leglényegesebb kérdése az, hogy a fél miképpen részesíthető jogvédelemben az eljáró közigazgatási hatóság halogató magatartása ellen. A határozathozatal kötelességének megsértése (*silence de l'administration*) esetén a külföldi jogfejlődés már általános érvényű jogorvoslat lehetőséget nyújt a fél számára.¹ A magyar jog a közigazgatás határozathozatalbeli késedelmeskedésével szemben általában nem részesíti a felet kellő védelemben, bár a „*silence de l'administration*“ intézményének hasonmását már több jogalkotásunkban fellelhetjük.

Elég itt utalnunk az 1952. évi IV. t.-c. 16. §-ára, amely a társadalombiztosítási bíráskodás terén megteremti az ú. n. „közvetlen keresetlevél“ rendszerét. Az 1927. évi XXI. t.-c. 102. §-a értelmében a társadalombiztosítási jogviszonyból származó igények felett általában először a biztosító intézet (O. T. I., M. A. B. I.), illetőleg a társadalombiztosításban önbiztosítóként résztvevő közület (*államkincstár*) határoz. A határozattal meg nem elégedő fél „felebbezés“-nek nevezet beadvánnyal keresetet indíthat a biztosító ellen a társadalombiztosítási bíróság előtt. — A felebbezés helyett megindulhat azonban a per „közvetlen keresetlevéllel“ is, ha a határozathozatalra köteles biztosító a *határozat meghozatalával elfogadható ok nélkül késlekedik*.

Hasonló intézménnyel találkozunk legújabb jogfejlődésünk során a 7.450/1941. M. E. sz. rendeletben is.² A rendelet a magyar állam területén a magyar kormány hozzájárulásával tartózkodó, illetőleg átvonuló idegen katonai csapatok (alakulatok) által okozott károk megtérítését szabályozza. Kimondja, hogy a károkért a m. kir. kincstár felelős, feltéve, hogy a károsult követelését a káreset napjától, illetőleg a rendelet hatálybaléptétől számított 60 napon belül a káreset helye, vagy a jogosultnak lakóhelye szerint illetékes községi előljáróságnál (polgármesternél) bejelenti. A bejelentést közigazgatási vegyesbizottság tárgyalja a megállapított eljárási szabályok szerint.³ Magának a kártérítési követelésnek

¹ V. J.: *A határozathozatal kötelessége*. (*Silence de l'administration*.) Közigazgatástudomány. 1941. 291. l.

² Kihirdetve a Budapesti Közlönyben, 1941. évi október hó 19.-én.

³ 75.000/1941. H. M. eln. sz. rendelet a 7.450/1941. M. E. sz. rendelet 5. §-ának végrehajtásáról.

tekintetében a honvédelmi miniszter dönt első és végső fokon a vegyesbizottság tárgyalásának eredménye alapján. A honvédelmi miniszter határozatával meg nem elégedő fél a határozat közlésétől számított 60 napon belül követelését a m. kir. kincstár ellen indított polgári per útján érvényesítheti követelését a fél még abban az esetben is, ha a honvédelmi miniszter a kárigény tekintetében a követelésnek a közigazgatási hatóságnál történt bejelentésétől számított hat hónapon belül nem határozott. Az ismertett rendelet értelmében tehát nem csupán a miniszter kedvezőtlen határozata ellen veheti a fél jogorvoslatként a polgári peres utat igénybe, hanem a határozathozatal elmulasztása esetén is, ami a *silence de l'administration* elleni védelem gondolatának örvendetes térhódítását mutatja.

K. S.

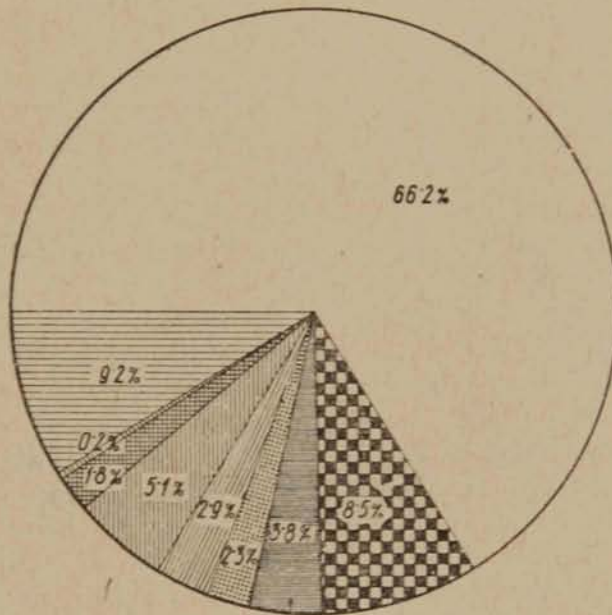

Az összes közterhek megoszlása 1938-ban.

A magyar közháztartások egészéről eddig még összefoglaló képünk nem volt. Rendszerint az állami költségvetéssel szokták mérni a közháztartás méreteit, ez azonban meglehetősen felületes álláspont és nem is adhat teljes képet. Ha az összes magyar közháztartások költségeire, vagyis a magyar közületi gazdálkodás méreteire vagyunk kíváncsiak, akkor be kell vonni a vizsgálatba mindazokat a háztartó gazdaságokat, amelyek bevételeiket közadók módjára szerzik meg. Csak az a kérdés, hogy melyek ezek a háztartó gazdaságok? A múlt idők közjogásza szerint az állam, Budapest székesfőváros, a törvényhatósági jogú városok, vármegyék, megyei városok és községek, vagyis az állam és a területi önkormányzatok kimerítik e gazdaságok sorát. Ha azonban csak ezeknek a költségvetéseit és zárszámadásait nézzük, igen jelentős, számszerint 140—150 millió pengőnyi közadó és közadó módjára behajtható illeték, járulék stb. marad gazdátlanul és nem tudjuk hová sorozni őket, mert nem férnek bele a rendszerezésünkbe. Éppen ezért tágítani kell a közháztartások ezen régi és merev fogalmán és be kell venni azokat az alakulatokat is, melyek talán nem oly régiiek, de fontosságuk ma már legalábbis egyenrangú a területi önkormányzatokéval. Ezek az alakulatok a következők: a kereskedelmi és iparkamarák, mezőgazdasági kamarák, vízszabályozási társulatok, a társadalombiztosítás köztestületei és végül — de nem utolsósorban — az egyházak. Ha ezeknek a közadók módjára behajtható követeléseit is hozzávesszük az előbbiekhöz, már lényegesen csökken az a közadó és egyéb közadók módjára behajtható járulék stb., amelyeket nem tudunk besorozni sehova sem. A 140—150 millió pengős összeg leesik kb. 8 millió pengőre. Ennek nagyobb fele, 5,286.000 P kéményseprési díj, a többi 4,155.413 P pedig a mezei dülőúti járulékok, ároktisztítási stb. költségek, birtokrendezési társulatok, legelő társulatok, erdőkezelési költségek, hegyközségek, egyházi célokra kivetett (nem egyházi!) adók, iskolaadók, vigalmi adók, idegenforgalmi és gyógyhelyi járulékok között oszlik meg. Ezekkel teljesen ki is merítettük azt a keretet,

Az összes közterhek megoszlása 1938-ban.

Összes közteher: 1,301.759.000 pengő.

Jelmagyarázat:

Állam	Thj. városok	Egyházak
Budapest	Megyei városok	Érdekképv.
Vármegyék	Községek	Céltestületek

M.H.I.

Állam	: 861,525.000 ;	Thj. városok	: 25,789.000 ;	Egyházak	: 23,649.000 ;
Budapest	: 110,987.000 ;	Megyei városok	: 37,988.000 ;	Érdekképv.	: 2,591.000 ;
Vármegyék	: 49,550.009 ;	Községek	: 66,167.000 ;	Céltestületek	: 119,636.000 ;

ami közadók módjára szedhető be, vagyis más közületi háztartás 1938-ban nem volt, nem is lehetett, mivel nem állt rendelkezésére semmiféle fedezet.

Ha azokat az alakulatokat figyelembe vesszük, melyek a közháztartások fogalmát kibővítették, azokban a területi önkormányzatok páros ellendarabját, a testületi önkormányzatokat találhatjuk fel. Ezeket három nagyobb csoportba foglalhatjuk össze: 1. egyházak, 2. érdekképviselőek, 3. céltestületek. Összegezve az eddigieket, a magyar közháztartások összességét az állam, a területi önkormányzatok (Budapest, törvényhatósági jogú városok, vármegyék, megyei városok és községek) és a testületi önkormányzatok (egyházak, érdekképviselőek, céltestületek) háztartásai alkotják.

Ha most ebben a csoportosításban vizsgáljuk közháztartásainkat, azt látjuk, hogy 1938-ban az összes magyar közháztartások szükséglete 1,301.759.000 pengőt tett ki. Ebből az állam az összes közháztartásoknak csak 66.2 %-át képviseli. A másik lényeges észrevételünk az, hogy Budapest egymaga nagyobb összeggel szerepel, mint az összes területi önkormányzatok összesen. Látjuk, hogy mennyire kicsiny tétellel szerepelnek a vármegyék, amit az magyaráz, hogy a vármegyék személyi kiadásait az állam viseli.

A legfontosabb észrevételünk pedig az, hogy a testületi önkormányzatok, melyekről ma még mindig igen sokan nem akarnak tudomást venni, az önkormányzatokra jutó költségekből (33.8%) 11.2 %-ot foglalnak le. Többet tehát mint Budapest székesfőváros! Durva számítás szerint az önkormányzati háztartások költsége Budapest, a többi területi önkormányzat és a testületi önkormányzatok között egyharmad-egyharmad arányban oszlik meg. Ez volt az arány 1938-ban. Azóta a testületi önkormányzatok száma és fontossága erősen megnövekedett.

Itt egy új szervezeti forma jelentkezik, mely minden jogász ellenszegülés ellenére máris túlhaladja súlyban az alkotmány védőbástyáit és egyéb területi önkormányzatainkat. A testületi elv előtérbenyomulását itt a legmegkapóbban, pénzben kifejezve szemlélhetjük. Ha viszont a testületi önkormányzatoknak ezt az értékét és súlyát látjuk, akkor nem lehet tovább elhallgatni létezésüket. Nem lehet azt állítani, hogy csak a területi önkormányzat a fontos, és a testületi lényegtelen. És nem lehet ezeket kihagyni vagy kifelejteni a közjogból.

A testületi szervezkedés a modern állam egyik ismertető jele. Bár még kezdetleges formában, de nálunk is jelentkezik. Fejlődését egyes vonatkozásokban a kormány politikája tudatosan elősegíti. Ezek a közadók módjára beszedett pénzen közfeladatokat oldanak meg. Szerves részei a modern közigazgatásnak, az új állam apparátusának. Nálunk is be kell ezeket illeszteni az állami gépezetbe, összhangba kell hozni a mi közigazgatási szervezetünkkel. Mivel a közigazgatás nálunk a központi hatalmon kívül még ma is csak a területi önkormányzatokra van felépítve, ezeknek beillesztése a szervezetbe csak egy általános revízió, a közigazgatásnak a modern idő kívánalmait szerint való átállítása, vagyis

csak a teljes közigazgatási reform útján oldható meg. A testületi önkormányzat követeli a maga törvényes helyét az alkotmányban és a közigazgatásban és figyelmeztet, hogy ne odázzuk el a reformokat.

LOVÁSZ JÁNOS.

A tengeritermelés irányításának alapvetése Olaszországban.

Prof. Girolamo AZZI, a perugiai egyetem tanára, a római meteorológiai intézet igazgatója, 1941. október 17.-én előadást tartott a Magyarországi Olasz Kultúrintézetben *A mezőgazdasági termelés a tekintélyállamban* címmel. Ebből az előadásból kiragadjuk az alábbi részletet, amely bemutatja, hogy a modern államban a termelés irányítása szolgálatában milyen mély alapokig nyúlnak le. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy Azzi kutatásainak jellegzetes sokoldalúságát az olasz föld rendkívül változatos éghajlati és talajviszonyai tették lehetővé.

„Személyes munkásságom eredményeivel is hozzájárultam ahhoz, hogy a totális államban kialakítsuk a mezőgazdasági termelés legjobb megosztását, amennyiben elsőként fogalmazzuk meg és dolgoztuk ki a mezőgazdaságban a *termelési erőfeszítés* fogalmát. Termelési erőfeszítés alatt a munkában résztvevő emberek által a munkára fordított óraszámnak, valamint a termelt mennyiségnek viszonyát értjük földfelületegységként. A meghatározás megvilágítására három tabellán mutatom be az olaszországi kukoricatermelést.

1. A szemes tengeri termésátlagai q-ban ha-onként:

A szárazság gyakorisága évtizedenként

Talajcsoportok

	x5 (legjobb)	x4	x3	x2	x1 (legrosszabb)
1-szer	46	34	26	19	13
3-szor	38	29	20	13	8
5-ször	31	24	17	11	6
7-szer	24	17	11	8	5
9-szer	13	10	7	5	3

Az első tabella ordinátáján az a természeti tünemény szerepel, amely a legfontosabb a tengeritermelés szempontjából: a szárazság. Az egyes adatok olyan területekre vonatkoznak, ahol évtizedenként egyszer, háromszor, ötször, hétszer, vagy kilenceszer fordul elő a szárazság. A tabella abscissáján a különböző minőségű talajok szerepelnek: a tengeritermelésre legalkalmasabb x5-től a legalkalmatlanabb x 1-ig. A koordinátarendszer metszőpontjain a *terméseredmény* arányszámok mutatkoznak termésátlagban kifejezve.

A második tabellán a területegységként (ha) szükséges munkaóraszám szerepel, úgy ahogy az az 1. sz. tabellán szereplő terméseredmény eléréséhez szükséges.

2. Az 1 ha tengeritermőterületre jutó munkaórák száma:

A szárazság gyakori- sága évtizedenként	Talajcsoportok				
	x5	x4	x3	x2	x1
	(legjobb)				(legrosszabb)
1-szer	654	587	557	529	504
3-szor	601	569	533	507	462
5-ször	577	549	526	500	452
7-szer	549	526	500	462	447
9-szer	507	496	457	447	432

A tabellákon szereplő számadatok felületés vizsgálata is kellő módon felhívja figyelmünket olyan körülményekre, melyekre eddig nem ügyeltünk, s amelyek éppen ezért téves értékítéletek alkotására vezettek, károsan befolyásolva pl. az egyes államok szociálpolitikáját. Emlékeztetek például a *felesbérletre*, mely Olaszországnak mezőgazdaságilag fejlettebb vidékein van szokásban: a földet megmunkálót a föld termésének fele illeti meg. *Világos mármint, hogy míg bizonyos esetekben a fele termés jó bért jelent, más esetekben viszont még az egész terméseredmény sem lenne elegendő az érte elvégzett munka ellenszolgáltatásául.*

A termelési erőfeszítés meghatározása és ismerete kiváló segédeszköz annak megállapításához, hogy az államterület különböző részein észszerűen mit termeljünk.

A termelési erőfeszítés számszerű kifejezését akkor kapjuk meg, ha a munkaórák számát eloszjuk a termés eredményével. A 5. tabella tehát a munka oldaláról mutatja be a mezőgazdasági termelést.

3. A „termelési erőfeszítés“ értékszámai:

Az 1 ha-ra eső munkaórák száma osztva az ott termelt q-ák számával.

A szárazság gyakori- sága	x5	x4	x3	x2	x1
1-szer	15	17	21	27	39
3-szor	15	19	26	39	57
5-ször	18	22	30	45	75
7-szer	22	30	45	57	89
9-szer	39	49	65	89	144

Az irányított gazdálkodás során, a termelési erőfeszítés ismeretében, az olyan klímájú és talajviszonyokkal rendelkező vidéknek fogjuk tehát juttatni az aránylag legnagyobb mennyiségű vetőmagot, ahol a termelési erőfeszítés értéke a legalacsonyabb.

A tengeritermesztésben a „termelési erőfeszítés“ értékszám alapján a következőkép rangsoroljuk a különböző vidékeket:

Vidékek

I
II
III
IV
V
VI
VII

A termelési erőfeszítés

értékszám:

egészen 15-ig
15—20
20—25
25—30
30—35
35—40
40 felett

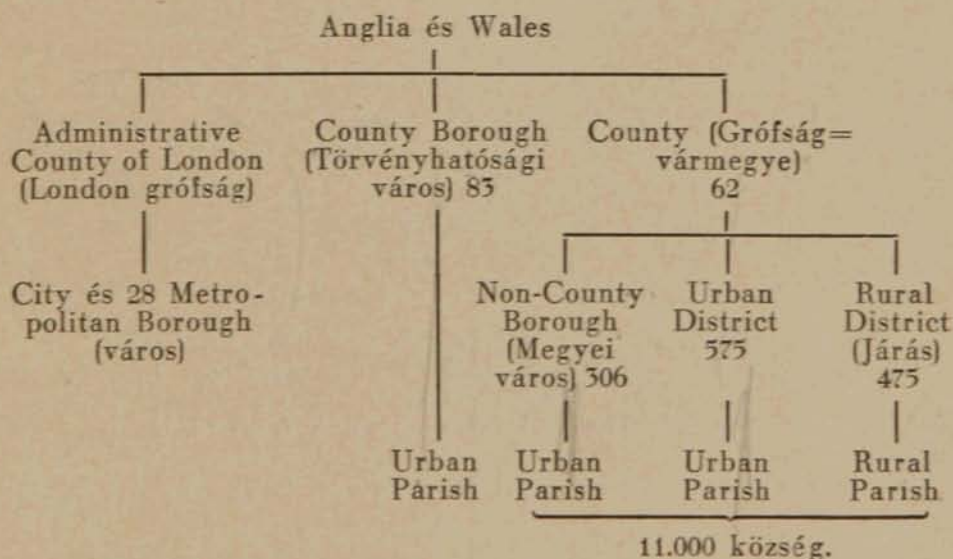
A termelés irányításánál természetesen az lesz a célszerű eljárás, ha az aránylag legnagyobb mennyiségű vetőmagot az első vidéken osztjuk ki, s a többinél fokozatosan csökkentjük.

Világos, hogy ilyen elosztás mellett automatikusan megteremtődik a mezőgazdasági termelésnek az a legjobb megosztása, amellyel a tőke és a munka, az egyén és a közösség érdekei tökéletesen összhangba hozhatók.

Minden eltérés az alapvető sémától szakértelemhiányt vagy politikai tévedést jelentene, mert az lenne a következménye, hogy a természeti adottságokhoz való alkalmazkodás hiányában méltánytalanul osztja el az embereket terhelő munkamennyiséget.”

Anglia közigazgatási beosztása.

Anglia (Skócia nélkül) és Wales területi önkormányzati beosztását az 1938. év végi állapot szerint az alábbi ábra mutatja:¹

¹ Municipal Yearbook, London 1939. LXIII. 1.

X Olaszország közigazgatási beosztása.

Az Olasz Királyság központi statisztikai intézetének 1941. évi évkönyvében¹ foglalt adatok szerint Olaszország közigazgatási beosztása 1940. évi december hó 31-én a következő volt:²

Az anyaország lakossága a 4 libiai provinciával együtt — az 1936. évi népszámlálás és az azóta végzett becslések szerint.....	45.010,977
A provinciák átlagos népessége az itáliai területen	451,500
A libiai provinciák átlagos népessége	28,725
A 100.000 lakosnál nagyobb városok száma	23

Olaszország tíz legnagyobb városa:

Róma	1.173,034 lakossal	Palermo	417,000 lakossal
Milano	1.114,000 „	Firenze	529,000 „
Nápoly	875,000 „	Bologna	289,000 „
Torino	637,000 „	Velence	269,000 „
Genua	631,000 „	Triest	252,000 „

¹ Annuario Statistico Italiano 1941.—XIX. Roma, 1941. 9. l.

² A Jugoszláv királyság felbontásával Olaszországhoz került területen 5 újabb tartományt alakítottak (Lubiana, Carnaro, Zara, Spalato, Cattaro) összesen 707.000 lakossal, melyeknek adatai azonban a fenti táblázatban még nem foglaltatnak benne.

³ Az 1939. évi 70. számú királyi rendelet törvény az eddigi gyarmati területekből 4 tartományt (Tripoli, Misurata, Bengasi, Derna) az olasz királysághoz csatolt.

⁴ A municipiumok városias központi mag köré telepített tanyaközpontokból állanak. Leginkább az olasz telepes községekhez hasonlíthatók. Részletes ismertetésüket tartalmazza Karay Kálmán kitűnő cikke: A közigazgatás területi beosztásának újjárendezése Olaszországban, Közigazgatástudomány, 1940. évfolyam, 333. l.

X A városigazgatói rendszer Írországban.

A Közigazgatástudomány egyik tanulmányában megemlítetük, hogy az amerikai városigazgatói rendszer Európában is megvalósult: Írországban.¹ Az írek általában szívesen fogadják amerikai példák útmutatásait. Hozzászoktak ahhoz, hogy ha az angol eredetű intézmények számukra nem kielégítőek, orvoslásként az Amerikai Egyesült Államok intézményeit vegyék mintáknak. A nyelvismeret, a nagyszámú amerikai ír kolónia és a közlekedési adottságok egyaránt segítségükre vannak ebben. A városigazgatás terén a legkiemelkedőbb példát erre a manager-rendszer átültetése mutatja.²

Az ír városigazgatói rendszer azonban erős módosítása az amerikainak. Ismertettük, hogy az Egyesült Államok városaiban a manager-t a városi tanács alkalmazza, bármikor elbocsáthatja és politikájának főbb tételeit is a tanács szabja meg. A városi alkalmazottakat viszont a manager alkalmazza és bocsátja el. Magát a városigazgatói rendszert pedig minden város maga írja elő önmagának.

Írországban ellenben a manager-rendszert az Oireachtas (parlament) külön törvényei valósították meg, városonként külön-külön. *Cork* törvényhatósági város (county borough) 1929-ben, *Dublin* főváros és a nagyvárosi körzetébe tartozó *Dun Laoghaire* 1930-ban, *Limerick* és *Waterford*, mindkettő th. város, 1934., ill. 1959-ben tért rá a manager rendszerű igazgatásra. A managereket nem a városi tanács alkalmazza, hanem a központi Helyhatósági Alkalmazási Bizottság (Local Appointment Commission).³ Elbocsátásukhoz is nemcsak a városi tanács többségének szavazata, hanem ezenfelül a belügyminiszter jóváhagyása is szükséges. (Eddig még nem bocsátottak el manager-t.) Így az ír városigazgató nincs annyira a városi tanács alatt, mint amerikai társa.

Az ír városokban a tanács hatásköre a magyar törvényhatósági bizottságéval hasonlítható össze. Létszám tekintetében azonban jóval kisebb, kb. 15 taggal. Tagjai közül maga választja a polgármestert (mayor). A tanács hatáskörébe a város legfontosabb kormányzati ügyeiben való intézkedés tartozik: a városi adó mértékének megállapítása, kölcsönök felvétele, szabályrendeletek alkotása, módosítása, hatálytalanítása, az Ir állam elnöki tisztségére való jelölés, a parlamenti és helyi választások lebonyolítása.

¹ Göbel József: A városigazgató (city manager) az Amerikai Egyesült Államokban. Közigazgatástudomány, 1941. 313. old.

² Ld. Arthur W. Bromage: Irish manager government extended. National Municipal Review. New-York, 1940. 660—666. old.

³ A Local Appointment Commission (LAC) külön említésre méltó. Cosgrave miniszterelnök szervezte 1926-ban. Három tagból áll, kik a kormánynak (ott végrehajtó tanácsnak — Executive council — nevezik) felelősek. Hatáskörükbe tartozik a helyi szervek szakképzett alkalmazotti helyeire pályázók kiválasztása és nyilvántartása. A LAC kiküldöttei által végzett vizsgák és minősítések alapján veszi a jelentkezőket nyilvántartásába; a helyi szervek csak ezek közül választhatnak az állások betöltésénél. Ez a rendszer a színvonal biztosítása mellett azt is lehetővé teszi, hogy a kiválóbb tisztviselők idővel más, nagyobb városokba stb. kerülhessenek.

Az ir városigazgató életfogytig tartja hivatalát, tehát míg meg nem hal, le nem mond, vagy el nem bocsátják. Az ő személyén keresztül történik egyrészt a városi igazgatás vezetésének és ellenőrzésének összefogása, másrészt a közigazgatás és a tanács közti együttműködés biztosítása. Legfőbb kötelességei közé tartozik ezért a tanács és a polgármester kellő tájékoztatása, jelentés havonta a város pénzügyi helyzetéről minden tanácstag részére, a tanácsnak szükséges felvilágosítások, különösen a tervek és költségelőirányzatok, megadása. A tanács és bizottságainak ülésein a manager részt vehet, ha kívánják, részt is kell vennie; a tárgyalásban felszólalhat, de nem szavazhat. Az ir városigazgató tehát *tanácskozik* a tanáccsal, nem egyszerű végrehajtója azok utasításainak. Amit az amerikai managernek külön munkájával, személyes tulajdonságaival kell elérnie, az Irországban intézményesen biztosított.

A városi ügyosztályvezetőket szintén csak a központi Alkalmazási Bizottság nyilvántartása szerint lehet alkalmazni és csak a belügyminiszter jóváhagyásával lehet elbocsátani. Itt tehát az ir manager keze jobban megkötött, mint az amerikaiaké. Mégis ő a végrehajtás, adminisztráció feje, munkatársait ő választja meg, a közszolgálat személyzeti kérdéseiben, beleértve a fizetését is, az ő szava dönt. Ő utalványoz a kincstárnok (pénzügyi tanácsnok és főszámvevő keveréke) ellenjegyzésével — a tanács ugyan előírhatja a polgármester, vagy egy más kijelölt tanácstag ellenjegyzését is. Aláírt rendeletek útján intézkedik; e rendeleteiről kimutatást tartozik vezetni.

1940-ben az ir parlament minden törvényhatóság részére a manager-rendszer alkalmazását írta elő. Ez mutatja, hogy a rendszer bevált és terjedése független a kormányváltozásoktól, az egymást felváltó Cosgrave és De Valera kormányoktól.

Számunkra még külön tanúlással is szolgálhat az ir példa. Mutatja a kisebb államok részére kínálkozó előnyt: más országok újításait, kísérleteit jobban tanulmányozhatják és könnyebben valósíthatják meg, mint a nagyobb államok, akiknél érzelmi okok, a tekintély féltése, sokszor megakadályozzák idegen példák követését. A nagy államok önmagukba forduló, saját útjait követő irányai helyett a kis államok — sokszor éppen a reájuk kényszerített nagyobb nyelvtudás folytán is — átvehetik külföldről mindazt, ami előnyösnek látszik, elhagyva az alkalmatlan részeket és szabadon alakíthatják át saját viszonyaikra. Vigyázhatnak arra, hogy mindenünnen csak a legjobban beváltat vegyék át. Ezért szükséges nemcsak a nagyhatalmak, de a kisebb államok közigazgatási intézményeinek vizsgálata is.

A GÁZ

A HÁZTARTÁS és AZ IPAR

LEGGAZDASÁGOSABB "TÜZELŐANYAGA,

GYORS, TISZTA és OLCSÓ!

Díjtalan költségvetéssel, felvilágosítással és tanáccsal készséggel szolgálnak a Gázművek Városi Irodái. Központi Városi Iroda: VII. Rákóczi-út 18. Tel: 228-228. Budai Városi Iroda: I. Alagutca 3. Telefon: 150-110. Ujpesti kirendeltség: Ujpest, Király-u. 1. Telefon: 294-661.

Díjtalan gyakorlati bemutató előadások minden kedden és pénteken délután 5 órakor a VI. Vilmos császár-út 3., I. emelet bemutató és előadó helyiségeiben.

A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSTUDOMÁNYI INTÉZET KIADVÁNYAI:

	Ára:
1. Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás racionalizálása. 1930. Elfogyott.	
2. Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás gazdaságosságának és eredményességének biztosítása. 1931. Elfogyott.	
3a. Hantos Gyula: A magyar közigazgatás területi alapjai. 1931. Elfogyott.	
3b. Hantos Gyula: Administrative boundaries and the rationalisation of the public administration. 1932.	10 P
4. Magyary Zoltán: A magyar közigazgatás racionalizálásának programja. 1932.	1 ..
5. Mártonffy Károly: A szabatos törvény. 1932.	4 ..
6. Fluck András: A budapesti közhivatali kézbesítő szolgálat. 1932.	2 ..
7. Kiss István: A magyar tanyai közigazgatás. 1932. Elfogyott.	
8. Martonyi János A közigazgatási bíráskodás és legújabbkori fejlődése. 1932. Elfogyott.	
9. Julier Ferenc: A vezérkarok szervezete és működése. 1932.	1 ..
10. Vitéz Guothfalvy-Dorner Zoltán: A nemzeti gazdasági tanácsok. 1932.	1 ..
11. Magyary Zoltán: The rationalisation of the Hungarian public administration. 1932.	1 ..
12. Magyary Zoltán: Scientific management in public administration. 1933.	2 ..
13. Kodifikációs törekvések. Vladár Gábor, Magyary Zoltán, Mártonffy Károly és Oszwald István tanulmányai. 1933.	2 ..
14. Göbel József: Anyagbeszerzés. 1933.	2 ..
15. Magyary Zoltán: A Magyar Közigazgatástudományi Intézet. 1934.	4 ..
15a. Magyary Zoltán: The Hungarian Institute of Public Administration. 1934.	1 ..
15b. Magyary Zoltán: L'Institut Hongrois des Sciences Administratives. 1934.	1 ..
16. Szöllősy Zoltán: A közegészségügyi törvények egységes szerkezete. 1935.	4 ..
17. Ratkovszky Károly: Tanulmányok a nyugdíjkérdéshez. 1935.	4 ..
18. Kiss István: Csongrád megyei város közigazgatása. 1935.	
19. Alsó László: A község-szervezés alapelvei. 1935.	6 ..
20. Mártonffy Károly: A közszolgálat utánpótlása. 2. kiad. 1935.	8 ..
21. Meznerics Iván—Torday Lajos: A magyar közigazgatás szervei 1867—1937. 1937.	8 ..
22. Valló József: Közigazgatási eljárás. 1937.	4 ..
23. Menczer Károly: A francia és az olasz államtanács szervezete és működése. 1937.	3 ..
24. Drágffy Miklós: Az önkormányzat multja és jelene Franciaországban. 1937.	3 ..
25. Magyary Zoltán: Közigazgatási vezérkar. 1938.	1 ..
26. Vecseklőy József—Horváth Kálmán—Menczer Károly: Világvárosok közigazgatása. 1938. Elfogyott.	
27. Magyary Zoltán: Bulletin No 1. of the Hungarian Institute of Public Administration, 1934—1938. 1939.	1 ..
28. Drágffy Miklós: A testületi önkormányzat Franciaországban. 1939.	5 ..
29. Martonyi János: A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. 1939.	4 ..
30. Magyary Zoltán—Kiss István: A közigazgatás és az emberek. 1939.	20 ..
31. Ratkovszky Károly: Tanulmányok a nyugdíjkérdéshez. II. rész. 1940.	4 ..
32. Valló József: A service public eszméje a mai francia közigazgatási jogban. 1940.	5 ..
33. A szociális vármegye. 1941.	10 ..
34. Valló József: A hatályos jogszabályok összegyűjtése. 1941.	6 ..
35. Nagy Károly: Gazdasági közigazgatás a német nemzeti szocializmus rendszerében. 1941.	6 ..
— A magyar közigazgatás tükre. 1932.	24 ..
— Közigazgatástudomány. Folyóirat. 1938—.	